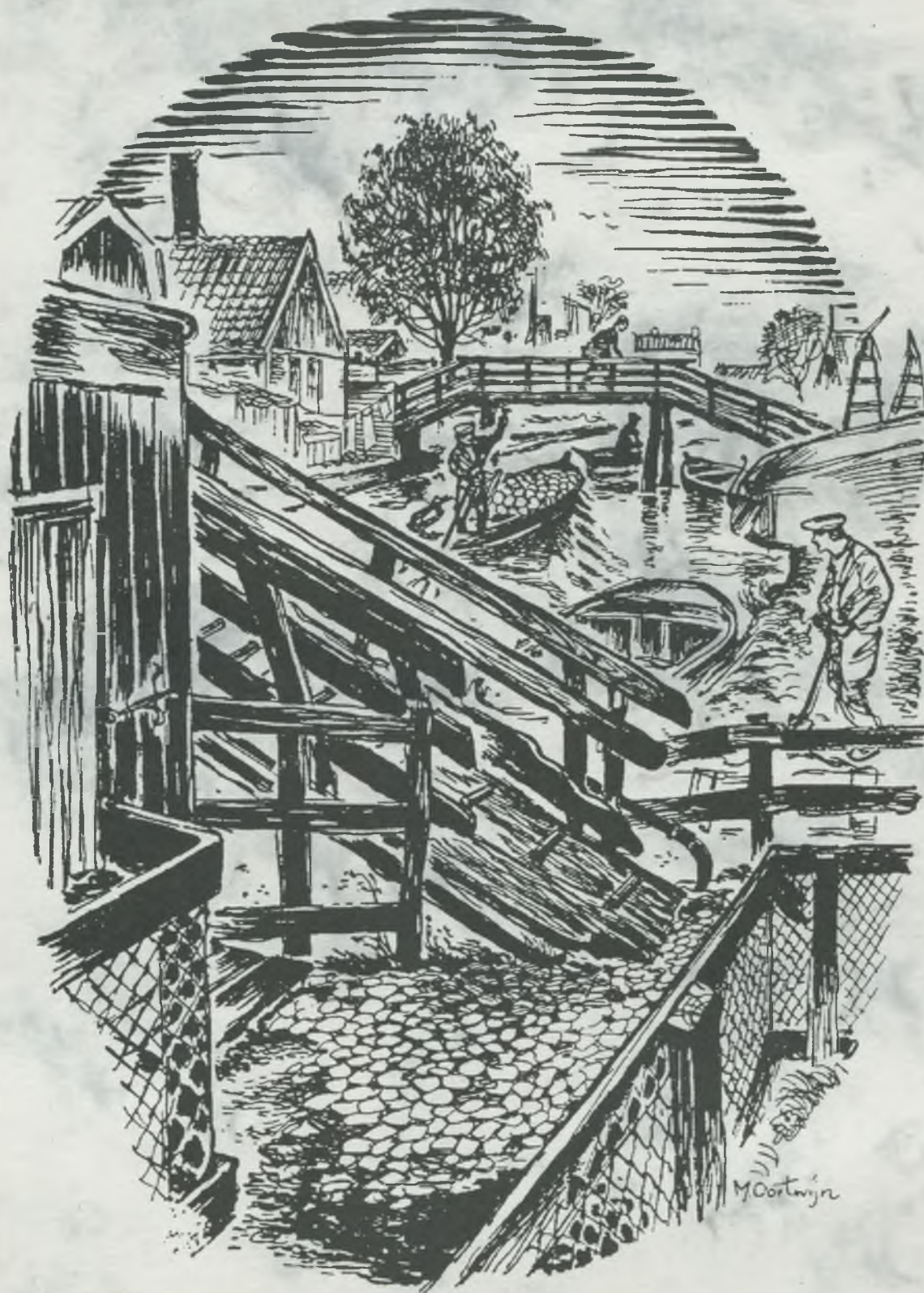

Van Otterplaat tot Groenveldsweid

Uitgave van de Stichting Langedijker Verleden.

5e Jaargang, nummer 1
Oktober 1999.

Inhoud

Van Otterplaat tot Groenveldsweid.

Het blad 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' verschijnt één maal per jaar en is gratis voor donateurs van de stichting Langedijker Verleden. Het lidmaatschap bedraagt minimaal f 15,— per jaar, 65-plussers betalen f 10,—. Losse nummers kosten f 7,50.

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden wordt gevormd door:
Jan Wijn (voorzitter)
Kroonstraat 30
1724 RM Oudkarspel
tel. 0226-313227

Cor Oudendijk (secretaris)
Dorpsstraat 453
1722 EJ Zuid-Scharwoude
tel. 0226-320610

Tanja Ursem-Kuiper (penningmeester)
W.de Zwijgerstr. 6
1723 KG Noord-Scharwoude
tel. 0226-315422

Jan Ijff (bestuurslid)
J.van Stolbergstr.41
1723 LB Noord-Scharwoude
tel. 0226-312822

Ida Tauber-de Waard (bestuurslid)
Dorpsstraat 866
1724 NV Oudkarspel
tel. 0226-312185

Jaap de Groot (bestuurslid)
Dubbelebuurt 1
1721 CL Broek op Langedijk
tel. 0226-313906

Cees Rutsen (bestuurslid)
Keizersloot 5
1722 GW Zuid-Scharwoude
tel. 0226-312834

Janny Meinsma-Huisman (bestuurslid)
Platte Ven 171
1723 AP Noord-Scharwoude
tel. 0226-312509

Ria Put-Luken (bestuurslid)
Voorburggracht 507
1724 RJ Oudkarspel
tel. 0226-317619

Gironummer: 464735;
Bankrekeningnummer: 34.66.26.137
Rabobank Langedijk.

De redactie van van Otterplaat tot Groenveldsweid' bestaat uit:
Jan Ijff, Cees Rutsen, Cor Oudendijk en Janny Meinsma.

Redactie-adres:Dorpsstraat 453
1722 EJ Zuid-Scharwoude

ISSN 1388-6215

Copyright: Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Voorwoord

De oorlog van 1799 in Langedijk	2
Betje Zuidam de hulleplooister	7
Reacties op het 4e nummer	8
Abraham Kroon, een kunstenaar met hout	9
Waterrijk Langedijk	10
Noord-Hollandsche Brandwaarborg - Maatschappij van 1816	13
Briefjes aan Meester Magielsen	17
De Coöperatie Geestmerambacht	19
Herinneringen aan 'De Nederlanden'	24
Pieter Pranger, een muzikman van formaat	25
Een vuilnispraatje	28
Van 'poepe'- en 'Deense' witte kool	31
Een briefkaart uit 1883	33
Toneelvereniging 'Jong Leven'	34
Een priesterfeest in 1938	37

Voorwoord.

Het seizoen 1999 stond voor de Stichting Langedijker Verleden in het teken van oorlog. Dit is iets dat helaas door de eeuwen heen tot op de dag van vandaag voorkomt. Waar we in 't Regthuis echter onze aandacht op gevestigd hadden betreft een oorlog die hier in onze omgeving gewoed heeft. Met alle gevolgen vandien. Door de inzet van vele mensen meen ik te mogen zeggen dat wij voor de bezoekers een indruk hebben kunnen geven van die periode.

Door de steun van de Rabobank konden wij vooral tijdens de opening het publiek wat bijzonders aanbieden, namelijk de onthulling van het grafmonument voor de Franse grenadier. Naar mijn mening is deze opening zeer geslaagd. Op 18 september was het al weer vijftien jaar geleden dat Jan IJff enkele 'minnaren der historie' bijeen riep. Doel was om te onderzoeken of er een historische werkgroep kon worden opgericht. Terugkijkend kunnen wij concluderen dat 'Verborgten Verleden Langedijk', dat in 1987 'Stichting Langedijker Verleden' werd, is uitgegroeid tot een volwaardige groep binnen de Langedijker samenleving.

Wij hopen in het volgende seizoen weer vele bezoekers te mogen ontvangen in 't Regthuis. Een Regthuis dat steeds aantrekkelijker wordt door de vele schenkingen. Hiervoor spreek ik mijn dank uit. Onze donateurs ontvangen hierbij weer het blad dat de redactie voor de vijfde maal weer voortreffelijk heeft samengesteld.

Wij hopen dat het vernieuwde uiterlijk u aanspreekt. Mocht u opmerkingen of aanvullingen hebben, of wellicht zelf iets geschreven hebben, dan horen wij dat graag. Wij bedanken opnieuw de Rabobank Langedijk voor hun financiële bijdrage. Dit jaar worden wij ook gesponsord door Grondslag. Dit is een Milieukundig Adviesbureau met vestigingen in Broek op Langedijk en Kamerik, geleid door Zuid-Scharwouder Pieter de Vries. Ook Grondslag bedanken wij voor deze ondersteuning. Ik wens u veel leesplezier toe.

Jan Wijn, voorzitter

De oorlog van 1799 in Langedijk

De tentoonstelling in 't Regthuis

De tentoonstelling in 't Regthuis is weer voorbij. Als thema hadden we dit jaar de oorlogshandelingen die in 1799 Langedijk hebben geteisterd.

Op zaterdag 10 april 1999 ging het seizoen voor 't Regthuis van start met veel geweld.

Onze superknutselaar Jan van Oversteeg had een kanon in elkaar gezet. Jan was ervan overtuigd dat het goed werkte, nou dat deed het. Met een daverende knal en onnoemelijk veel rook ging het kanon af. Onze eigen 'Franse grenadier' Jan Luken, gestoken in een goed gelijkend pak van Maskerade, ontstak het zundgat van het kanon. Het commando tot vuren werd gegeven door Captain R.Bishop, Brits militair attaché in Den Haag.

Het lossen van het kanonschot voor 't Regthuis (foto Piet Ooijevaar)

*Dirk Barten, Burgemeester Bulte en Captain Roger Bishop
op de voorste rij (foto Piet Ooijevaar)*

Het beeldt de overwinning uit van de Britse Admiraal Duncan op de Hollandse Admiraal De Winter op 11 oktober 1797 voor de kust bij Camperduin. Deze zeeslag wordt gezien als de voorbode van de inval van Engelse en Russische troepen twee jaar later in 1799.

Het graf van de onbekende soldaat

In 1998 nam de Stichting Langedijker Verleden het initiatief om een nieuw monument te laten plaatsen op het graf van de onbekende soldaat. Deze Franse grenadier werd in 1799 gevonden onder de vloer van het huis van Jan van Doorn.

Hierna volgde een korte bijeenkomst in de trouwzaal van 't Regthuis. Burgemeester Bulte verrichtte hierbij één van zijn laatste officiële daden en sprak Captain Bishop en de genodigden toe. De heer Bulte legde een duidelijk verband tussen de 'vergeten' oorlog van 1799, de bevrijding van Nederland in 1945 door de Engelsen en de mensonterende toestanden in Kosovo in 1999. Hiermee kreeg een gebeuren van 200 jaar geleden een actueel tintje.

De captain onthulde daarna op de expositiezolder van 't Regthuis een vitrine met daarin een reproductie van 'The Battle of Camperdown'. Dit schilderij, geschilderd door de beroemde Engelse zeeschilder George Chambers, hangt in The National Gallery of Scotland in Edinburgh.

De kranslegging door Stijn van Doorn (foto Piet Ooijevaar)

*'The Battle of Camperdown', schilderij van George Chambers (foto
National Gallery of Scotland)*

Na onderzoek door patholoog-anatoom Dr. Zeldenrust vond herbegraving plaats op de begraafplaats in Oudkarspel. Een houten gedenkteken sierde de rustplaats. Na bijna twintig jaar was de tekst slecht leesbaar geworden en het graf min of meer verrommeld.

Met financiële ondersteuning van de Rabobank Langedijk is door de firma Volten te Schagen een nieuwe grafsteen geplaatst.

De onthulling vond, voorafgaand aan de opening van 't Regthuis plaats door de heer Dirk Barten, voorzitter van de Raad van Bestuur van de Rabobank. Daarna legde Stijn van Doorn, zoon van de ontdekker van het stoffelijk overschot, een bloemstuk op het graf.

Uit het dagboek van Dirk Keijser.

Er is intussen veel gepubliceerd over deze zogenaamde 'vergeten oorlog', maar het dagboek van Dirk Keijser uit Broek willen wij u toch niet onthouden.

Hieronder volgt de tekst die Dirk eigenhandig heeft neergeschreven. Omwille van de leesbaarheid zijn punten, komma's en hoofdletters toegevoegd. Ook zijn enkele onlogisch gestelde zinnen in wat beter leesbaar Nederlands omgezet. De stijl is zoveel mogelijk bewaard gebleven. Daar waar wat moeilijk begrijpbare woorden staan is een verklaring tussen haakjes toegevoegd.

De kerk in Broek werd gebruikt als paardenstal.

In het jaar 1799, nadat de Engelsen bij Den Helder geland waren, heeft dit door de zware inkwartiering zowel van de Leeraar (*dominee*) als van onze Gemeente veel gevergd. Sommigen hadden 20 of 25 en ook 30 man ingekwartierd en niemand durfde van huis. Dit heeft zoveel invloed gehad op den Openbare Godsdienst in onze Gemeente dat op den 1sten September, wanneer de 'voorbereidings predicatie' moest zijn geweest, dit niet kon geschieden. Wij moesten de Openbare Godsdienst missen tot den 10den November, wanneer de eerste predicatie wederom is gedaan door onzen Leeraar Klaas Hellingman.

Ter nagedachtenis voor de nakomelingen tekenen wij hierbij aan dat in dit jaar in het Gemeentebestuur van Broek op Langedijk twee Diakenen zaten, namelijk Pieter van der Werf als President en Dirk Keijser, zijnde toen het jongste lid van dit bestuur.

Van de Gereformeerden (*Ned. Hervormden*) waren drie leden lid, namelijk Jacob Kansen, Cornelis Cornelisz Wagenaar en Aalbert Spoor. Die tezamen hebben, met den Schout Hendrik Boogert en den Secretaris Jacob Roozee, met vele moeilijkheden het bestuur waargenomen. Die moeilijkheden werden veroorzaakt door de 'menigvuldige' inkwartiering die op zijn hoogst tot 2500 man heeft bedragen en somtijds boven de 150 paarden, die in de Gereformeerde (*Ned. Hervormde*) kerk en onder de Burgers zijn geplaatst geworden.

Maar in onze kerk (*de Doopsgezinde*) hebben geen paarden of volk geweest.

Daarenboven werden de Burgers met veel 'Reqwisentien' (*opdrachten/vorderingen*) bezwaard. Onder anderen met het leveren van hout en riet voor twee Bataljons tot het opslaan van een kamp tot St Pancras. Hiertoe is door ons in den tijd van 3 dagen dat alles afgedaan moest worden, geleverd 6000 bos riet en 2500 houten of stokken.

Boven dit werden onze Burgers 'geriqwireert' met het maken van Batterijen op het Noordeinde van Outcarspel, met het gangbaar houden en instoppen van groen riet op den weg tussen Broek en St Pancras en met het leveren

van vaartuijg en varen van gekwetsten wanneer er werd 'geattakeert' (*aangevallen*). Onder de voornaamste wederwaardigheden onzer Burgers tellen wij de order van den Generaal Daendels van den 9 September, om in de tijd van twee uren alle hekken langs de straat van het dorp af te breken en voor den avond alle bomen, die bij de weg nader dan de huizen stonden, om te kappen. De 10 dito (*september*) was nog meer ontstellend door de loze 'Retiratie' (*terugtrekking*) die, nadat zij die dag de Engelsen bij het dorp St Maarten 'geattakeert' hadden, des avonds voorviel. Alle militairen raakten 'genoegzaam' aan het vluchten door de waan dat de Engelsen het Noordeijnd van Langedijk invielen.

Dit jaagde de Burgers zoveel schrik aan dat velen met vrouw en kinderen in het vaartuijg

landwaarts (*het Geestmerambacht in*) vluchtten. Binnen korte tijd openbaarde hen dit een loos alarm te wezen. De 'aanlegger' (*verspreider van het gerucht*) die hiervan gehouden werd was een Jager officier, die hierom te Zuid-Scharwoude werd dood geschoten. De militairen keerden dien avond en volgende dagen wederom terug want sommigen waren heel tot Haarlem gelopen. Maar de aanval van den 19 September had meerder grond omdat de Engelsen de batterijen op het Noordend van Outcarspel overmeesterden en van Warmenhuijzen af, de sloten door tot heel bij de meelmolen van Noordscharwoud op Langedijk aankwamen.

Ze verdreven daar de Hollanders al vechtende en maakten vele krijgsgevangenen. Sommigen werden gekwetst en dood geschoten. In Broek zijn drie Hollandse militairen dood geraakt en twee paarden en verscheidene gevangen. Verscheidene huizen werden 'doorgeschoten' inzonderheid bij de brug en de kerk, daar de Hollanders nog enige tijd stonden om hun 'retiratie' (*terugtrekking*) te dekken. Nadat de vijand misschien wel 2000 man in het dorp had, brak hij des avonds wederom op naar zijn vorige positie. De voorposten der Hollanders kwamen van St Pancras wederom in het dorp. Des nachts ontving de 'Municipaliteit' (*gemeentebestuur*) de orders om door haar burgers de 2 bruggen tussen Broek en St Pancras, die door de Hollanders afgebroken waren, en die in Broek, die

door de vijand afgebroken was, wederom te herstellen. Dit moest nog voor den dag klaar zijn en zo trokken de Hollanders den 20 dito wederom in Langedijk.

De aanval van den 3 October hebben wij weijnig door geleeden omdat de vijand toen geen oogmerk schijnt gehad te hebben om Langedijk sterk te attekieren.

Zijn overwinning aan den Duijnkant heeft tot gevolg gehad dat de Hollanders ons des anderen daags verlie-ten en den vijand zonder slag of stoot ook dien dag bij ons inkwam en doortrok, nadat hij Alkmaar bezet had. Bij ons lieten zij volk achter die den ene en andere Burger wat afnamen, onder andere ook bij onze Leeraar (Doopsgezinde dominee) de latafel openbraken en er ruim 60 Gulden uijthaalden. Zij gingen allen naar Alkmaar op den 5 October daar den 6 dito wederom een aanval door den vijand gedaan werd. Dat was geen gelukkige Zondag voor hun, zoodat hij des nachts tussen den 7 en 8 October gedeeltelijk wederom bij ons doortrok. Den volgende dagen den 8 dito werd deze Retiratie met enige nalopers besloten zodat wij na dien tijd geen vijand meer gezien hebben.

Tot zover het verslag van Dirk Keijser.

Het is niet zo makkelijk om het verloop van de strijd aan de Langedijk nu nog voor te stellen. We hebben daarom de belangrijkste feiten voor u op een rijtje gezet.

Chronologisch overzicht van de krijgsverrichtingen rond Oudkarspel in het jaar 1799

19-27 aug. 1799	Engelse vloot kruist voor de Hollandse kust.
25 aug. 1799	Het 1e Regiment Dragonders (lichte cavalerie) wordt te Oudkarspel geconcentreerd.
27 aug. - 10 sept.	De 1e en 2e bataljons Jagers worden door de gelande Engelsen terugge- worpen. Deze worden daarna opge- nomen door de 1e Brigade van de 1e Divisie van Daendels en geplaatst te Oudkarspel.
10 sept. 1799	Fransen en Bataven besluiten om aan te vallen vóór de Russen landen. Divisie Daendels verovert Harenkarspel en Dirkshorn. Op de linkerflank ontstaat verwarring tussen de Divisies van Bonhomme en Dumonceau. Ook op de rechterflank loopt de aanval mis. Als gevolg daar- van trekt divisie Daendels via Dirkshorn terug op oorspronkelijke stellingen te Oudkarspel.
17 sept. 1799	Russen landen en bezetten stellingen bij Petten. Generaal York (Engelse generaal) wil aanvallen voordat de Franse versterkingen uit Brabant en Nederrijn aankomen.

De fusillering in de Koog te Zuid-Scharwoude.

9-19 sept.

Dijkhoofd van Oudkarspel wordt snel in staat van verdediging gebracht. Het werk is evenwel op 19 september nog niet geheel klaar. De toegangsdijk (Ambachtsdijk) is nog niet geheel 'geraseerd', d.w.z. nog niet geheel afgedreven. (De kruin van de dijk werd tot 1 meter breed afgegraven om deze zo makkelijker te kunnen verdedigen).

Ook de voorgenomen inundatie (onder water zetten van de omgeving naast de dijk; de Woudmeer) is nog niet geheel voltooid.

Parallel aan de Langedijk zijn tal van zogenaamde redouten (veldversterkin-
gen) opgesteld, die niet alleen het dijk-
hoofd Oudkarspel beschermen, maar
tevens de weg naar Alkmaar. Aan de
Laanderweg zijn tevens Bataafse bat-
terijen opgesteld.

19 sept. 1799

In de morgen om 05.30 uur valt de
Engelse divisie met 6000 man
Oudkarspel aan. Het dorp wordt ver-
dedigd door 2 Bataljons Jagers en 2
Bataljons Fuseliers.

De Engelse aanvallen worden tot drie
maal toe afgeslagen. Na elke aanval
trekken de Engelsen zich terug op hun
oude stellingen.

Door de ongunstige ontwikkelingen
van de strijd langs de duinstreek is
Daendels genoodzaakt de troepen van
de Langedijk daarheen te zenden.

De Engelsen hernieuwen hun aanval
en veroveren de stelling Oudkarspel
en trekken de Langedijk door. Daarna
doet Daendels met ondermeer hon-
derd grenadiers van de keurcompag-
nie een tegenaanval vanuit Sint-
Pancras. Deze aanval heeft een herbe-
zetting van Oudkarspel tot gevolg.

De Engelsen krijgen echter hulp van troepen uit het dorp Warmenhuizen. De dorpsbewoners uit die plaats worden gedwongen de Engelsen met hun schuitjes naar Noord-Scharwoude te vervoeren. De bezetting van Langedijk wordt daardoor in de flank aangevallen en Daendels is genoodzaakt weer terug te trekken tot Sint-Pancras, hetgeen met zware verliezen gepaard gaat.

In Sint-Pancras ligt een keurcompagnie in reserve, tezamen met nog drie compagnieën grenadiers. Gezamenlijk lukt het hen om door een tegenstoot vanuit Sint-Pancras terug te slaan.

Broek op Langedijk en verder de gehele Langedijk, met de stelling Oudkarspel wordt heroverd voor de zoveelste maal. Niet alleen de eerder verloren gegane Bataafse stukken worden heroverd, ook een aantal Engelse kanonnen wordt buit gemaakt, alsmede een compleet veldhospitaal. Tientallen Engelsen worden krijgsgevangen gemaakt.

27 sept. 1799

Daendels brengt zijn hoofdkwartier van Sint-Pancras naar Broek op Langedijk.

2 okt. 1799

Bij zonsopgang om 6 uur vallen de Engelsen opnieuw de verdedigingswerken rond Oudkarspel aan, maar worden meerdere malen terug geslagen. Mede doordat de dijk nu is gerasseerd (dus smaller gemaakt) en de landerijen dras zijn gezet. Ook de artillerie is veel sterker.

Daendels zit in een moeilijk parket. Hij moet noodgedwongen de Langedijk prijsgeven, aangezien zijn manschappen moeten worden ingezet bij Bergen en Castricum.

7 okt. 1799

De gevechten verlopen voor de Engelsen dermate slecht dat zij genoodzaakt zijn de terugtocht te aanvaarden, gelijktijdig met de Russische troepen. Een wapenstilstand wordt overwogen.

18 okt. 1799

Sluiting van een wapenstilstand te Alkmaar.

Dwargarbeiders

Een niet erg bekend verschijnsel uit de oorlog van 1799 is het gebruik van dwargarbeiders door de Frans/Bataafse legerleiding. Dat ze daarbij ook nog helemaal uit de Schermer werden gehaald is waarschijnlijk nog verwonderlijker. Ene Jacob Hoogedijk uit de Schermer heeft een rijm nagelaten over de periode 1794 tot 1800. Een stukje van zijn relaas als dwargarbeider in Langedijk en met name in de Woudmeer, laten wij hieronder volgen.

Jacob getuigt van een mens- en dieronterende situatie in de Zijpe door rovende en plunderende soldaten. Dit zelfde lot trof kort daarna ook Langedijk.

*Hoe treurig 't om de noord in alles was gesteld,
het was daar al geroofd in huis als in het veld.*

*Daar werd noch koe noch schaap meer in het land gevonden.
Was alles daar verwoest, al 't zaad bijna verslonden.*

De benodigde werkkrachten werden met grof geweld gedwongen huis en haard te verlaten, getuige de volgende passage:

*Er kwam op Zaterdag vijf ruiters met hun paarden
de heele Schermer door, met pallas en met zwaarde.*

*Zij dwongen daar het volk, met vloeken en getier
te werken aan den dijk. "Ga, pak u weg van hier."*

Na een uitputtende voettocht kwamen de mannen, waaronder Jacob, aan in Oudkarspel. Hier werden zij naar de Ambachtsdijk gedirigeerd.

Dies gingen wij daarheen, een ieder met zijn spa.

*'t Was avonds half elf dat men daar kwam. "Ha, ha,"
zoo sprak een officier, "zijt gij daar, lompe boeren.*

Gaat, pakt u naar den dijk, de kleij moet gij vervoeren

Na de zware arbeid werden de dwargarbeiders naar de kerk in Oudkarspel gedirigeerd.

'k Wierd als een hond gejaagt, des avonds naar de kerk.

Daar was mijn peuluwe riet, mijn bed een blauwe zerk.

Mijn kleeren doornat en ik van koude stijf,

zoo lag ik op een steen, met mijn verkleumde lijf.

Tot zover een deel van het relaas op rijm van Jacob Hoogedijk, als dwargarbeider uit de Schermer in Langedijk te werk gesteld.

Bronnen:

- Dagboek Dirk Keijser, overgeschreven door Klaas Swart, Oostwoud
- Proces verbaal politie inzake onbekende soldaat, 1799
- Gedenkwaardigheden van den jaren 1794, 1795, 1798, 1799 en 1800 door Jacob Hoogedijk, overgeschreven door J.P.Geus, Capelle a.d. IJssel

Betje Zuidam de hulleplooister

Zo werd ze genoemd. Haar naam, in één adem met haar beroep. Tegenwoordig zou ze zeker anders worden genoemd. Haar naam, zoals ze werd ingeschreven in de Burgerlijke Stand, was Elisabeth. Ik denk dat ze zich nu bekend zou maken als Elly of Liza Zuidam, van beroep 'Nostalgisch hoofdtooi-verzorgster'. Dat klinkt toch beter in deze tijd.

In ons vorige nummer verhaalden wij al van de gezusters Poppes, kappen- en hullenplooisters. Betje woonde later in hetzelfde huisje in Zuid-Scharwoude.

Hul en boerenhoedje

Maar laten we terugkeren naar Betje en naar de omstandigheden en de tijd waarin ze leefde. Ze werd geboren te Oudkarspel op 28 juni 1878 als dochter van Bartholomeus Zuidam en Anna Kramer. Haar vader had een manufacturenwinkel aan het zuideinde van Oudkarspel.

Een tamelijk druk beklante zaak, waarin Betje een goede steun was. In die tijd werd door veel vrouwen aan de Langedijk, en overigens in de hele regio, nog heel veel de hul gedragen met daarop het boerenhoedje. Een echte West-Friese dracht. De hul was een soort kanten mutsje waarin op een speciale manier plooien werden gelegd. Daarop werd het boerenhoedje geplaatst.

Deze hoedjes waren destijds afkomstig uit Frankrijk en vervaardigd van stro. Ze worden nu echter al lang niet meer gemaakt. De hulletjes (of hultjes zoals een Westfries 't uitsprekt) moesten zoals gezegd, op een speciale manier worden geplooid. Betje leerde dit vak, want zo mag het gerust worden genoemd. Lang niet iedereen beheerste dit mooie plooiwerk.

De hul met daarop het boerenhoedje.

Toen in wat later jaren het dragen van de hul steeds minder werd en op veel plaatsen geen plooister meer was te vinden, kreeg Betje het steeds drukker.

Er ontstond een klantenkring die zich uitstreckte tot Andijk, Bergen, De Weere, Tuitjenhorn en Schagen.

Het plooien was niet alleen een heel precies werkje, maar ook erg tijdrovend. Eerst werden de hulletjes met stijf sel bewerkt en glad gestreken. Dan kwamen de hete strijkbouten van pas en volgde het plooien met de plooienmangel. Het voorste deel van de hul, wat op het voorhoofd kwam, daar werden de plooitjes nog eens extra bewerkt met een mesje. Het doel hiervan was om de scherpte van de fijne plooitjes extra te accentueren. Dit bewerken werd 'nippelen' genoemd. Bijzonder was het feit dat de hete bouten werden verhit in een echte ouderwetse vuurpot. Het vuur daarin werd gestookt met briketten.

De klantenkring

Dat Betje een echt beroep uitoefende bleek in de bezettingstijd. Door de grote schaarste aan brandstof in de oorlogsjaren kwam ook Betje in moeilijkheden.

Ze ontving echter een extra toewijzing van het Distributiekantoor voor aankoop van briketten en kon daardoor haar werk voortzetten. Rijk is ze er niet van geworden, hoewel ze het altijd heel druk had.

Zo druk zelfs dat ze geen tijd heeft kunnen vinden om te trouwen. Ze kon ook niet rijk worden omdat ze nooit veel geld voor haar werk heeft ontvangen. In het allereerste begin slechts 2 cent per stuk. Later 3 tot 5 cent. In de jaren na de oorlog werd er twee kwartjes voor berekend, wat gezien het vele werk heel weinig was. Het was voor haar meer de voldoening die het werk gaf dan het geld.

Betje Zuidam hier achter het plooienmangeltje.

In het jaar 1943 ging Betje verhuizen van Oudkarspel naar Zuid-Scharwoude, zoals gezegd in het huisje van de gezusters Poppes, waar ze tot haar tachtigste het vak bleef uitoefenen, hoewel de klantenkring steeds kleiner werd. Op 16 februari 1963 overleed ze en we kunnen gerust zeggen dat ze kon terugzien op een arbeidzaam leven, waarin ze een bijzonder vak uitoefende.

Bron: - Krantenartikel over Betje Zuidam

- Geb.-,huw.-,overl.reg./Bev.reg./Reg.Arch. Alkmaar

Reacties op het vorige nummer.

Een gebeurtenis om nooit te vergeten.

De heer Feenstra uit Enkhuizen stuurde ons een paar krantenknipsels uit de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Hierin staat te lezen dat het verraad van Joodse mensen opgehelderd was. Het bleek dat ene Alfred de Wever, zwager van Dirk de Boer, werd beticht van het verraad. Hij werd geacht het verraad te hebben gepleegd, omdat hij wist wie er bij zijn familie onderdak hadden.

De Wever werd tien maanden onschuldig gevangen gehouden. Toen bleek echter dat ene Aafje Krijgsman uit Alkmaar, huisgenote van de AKD'er

(AKD = Arbeitseinsatz Kontrolle Dienst), de Joden had verraden. Een handeltje in tabak tussen Aafje Krijgsman en Alfred de Wever was de oorzaak geweest dat Krijgsman iets vermoedde over de onderduikers.

Zij meldde dit aan haar vriend, de AKD'er Van Bekelaar. Verrassend is dat vermeld werd dat van de zes ondergedoken Joden één wist te ontkomen (Elias Vlessing dus) met behulp van mevrouw de Boer. Eén der onderduikers was vlak voor de inval op een natuurlijke wijze overleden. De vier opgepakten overleefden de oorlog, dankzij de snelle opkomst van de geallieerden. Of dit laatste correct is, valt niet te achterhalen.

De ULO-klas.

De twee ontbrekende namen van de ULO-klas meisjes zijn ook bekend. Het meisje Tieleman (achterste rij nr 6) blijkt Tineke Tielemans te heten.

Het onbekende meisje op de middelste rij nummer 6 luis-terde naar de naam Jannie Knapen, dochter van een politi-egent.

De zuurkoolfabrieken.

De heer Nico Kaas wees ons op het ontbreken van de (jonge) zuurkoolfabriek 'Nieuw Leven' aan de Juliana van Stolbergstraat in Noord-Scharwoude.

Zijn buurman, Jacob Grootjes, was er destijds bedrijfslei-der. Hij heeft gelijk, deze fabriek stond er niet bij.

In 1952 werd deze coöperatie door tachtig tuinders opge-richt. De concurrentie met de bestaande fabrieken was moeilijk, zodat in 1972 de zaak werd overgenomen door Deutekom uit Schagen. Ook deze fabriek bestaat inmid-dels niet meer. Het gebouw doet nu dienst als winkel in dumpartikelen. Bij het zien van de foto van de fabriek van Houtkoper herkende de heer Kaas zijn grootvader, Klaas Kaas. Klaas staat aan de rechterkant op de foto en was ten tijde van de foto 22 jaar oud.

Opa Kaas woonde bij de Wup aan de westkant van de Dorpsstraat, dus bijna vlak naast de fabriek.

De zuurkoolfabriek van Houtkoper, later Stennenberg, werd rond 1910 opgericht door Klaas Bak. Dit laatste werd ons meegedeeld door de heer Cor van Schoorl.

Bruggenonderhoud.

Ook hier reageerde de heer Kaas op. Hij wist te melden dat Arie Zuidscherwoude op de Spoorstraat woonde.

Het adresboek van 1960 laat inderdaad op nummer 48 deze naam zien. Arie was timmerman, dus het is heel nor-maal dat hij genoemd wordt als pleger van onderhoud aan een brug. Of met de afkorting 'ZS' onderaan de reke-ning ook Zuidscherwoude wordt bedoeld, is twijfelach-tig. Hier staan de namen van diegenen die moesten mee-betalen en het is niet denkbeeldig dat de gemeente mee-betaalde. Het is evenwel altijd mogelijk dat een huis op de Boomgaard eigendom was van de timmerman uit Noord-Scharwoude en dat deze daardoor onderhouds-plichtig was.

Een curieuze advertentie

In de Langedijker Courant van 4 februari 1928 vonden we deze advertentie. Het is natuurlijk serieus bedoeld geweest, maar toch kun je bij het lezen een glimlach moei-lijk onderdrukken.

BEGRAFFENIS-VEREENIGING
NOORDSCHARWOUDE

WORDT GEVRAAGD
MAN en VROUW
om dienst te doen als **uitkleeders.**
Zich te vervoe-gen bij
K. DE VRIES,
Secretaris.

4/2 1928

Abraham Kroon, een kunstenaar met hout

In 't Regthuis bevinden zich twee voorwerpen die best eens wat nader mogen worden bekeken.

Het gaat om een kunstig uitgesneden kerkestoof en een opbergkistje voor tabak.

De kunstig uitgesneden kerkestoof (foto Jan Ijff)

Ze stammen uit de 19e eeuw en zijn afkomstig uit de familie Kroon. Destijds zijn ze door wijlen mevrouw Reinders-Kooij geschonken aan 't Regthuis. Zij was de tweede vrouw van Klaas Geert Reinders, wonende in de Koog te Zuid-Scharwoude. Diens eerste vrouw, Brechta Kroon had de stukken indertijd geërfd.

*Abraham Kroon
(1841-1870)*

De achternaam Kroon was destijds een veel voorkomende in Oudkarspel. Verschillende generaties uit deze familie bekleedden het ambt van burgemeester in deze plaats. Abraham Kroon, geboren op 9 augustus 1841, was een zoon van Jacob Klaaszoon Kroon, landman te Oudkarspel en Marijtje Borst. Omdat vader landman (boer of landbouwer) was, lag het voor de hand dat Abraham ook 'naar de bouw' zou gaan. Het bleek evenwel al snel dat hij aan epilepsie leed waardoor hij ongeschikt was voor werken op het land. Abraham bezat evenwel andere vaardigheden. Hij kon heel kunstig voorwerpen maken uit hout en deze ook versieren. Op vrij jonge leeftijd is hij al met deze huisvlijt begonnen. Of hij er ook zijn brood mee heeft kunnen verdienen, is niet bekend.

Op 16 januari 1853, toen hij dus elf jaar was, verloor hij zijn moeder Marijtje Borst. Vader Jacob hertrouwde vier jaar later met Geertje Keppel. Voor zijn stiefmoeder maakte hij de kerkestoof. Haar naam staat aan de binnenkant geschreven.

In deze jaren moet Abraham zijn mooiste stukken hebben gemaakt. Het opbergkistje voor tabak draagt het jaartal 1859.

Andere werkstukken zijn misschien nog her en der bij nazaten van de familie Kroon bewaard gebleven.

*Het opbergkistje voor tabak, met het jaartal 1856
(foto Jan Ijff)*

Aan het jonge leven van Abraham Kroon kwam op 20 september 1870 een einde. Hij was toen pas 29 jaar. De aangifte van overlijden werd gedaan door zijn beide zwagers, Pieter Eecen Pzn en Andries Pelt. Pieter Eecen, kantoorbediende van beroep, was getrouwd met Maartje Kroon. Andries Pelt, gehuwd met Grietje Kroon, was verwer (schilder) te Oudkarspel.

Het toeval wil dat 't Regthuis ook in het bezit is van een glas met daarin de naam van Andries Pelt gegraveerd. Het staat in dezelfde vitrine als de stoof en het kistje van zwager Abraham Kroon.

Bron: - Geb.-,huw.-, overl.reg.; Reg.Arch. Alkmaar

door Cor van Schoorl

Waterrijk Langedijk

Inleiding

Het Geestmannerambacht, later omgedoopt in Geestmerambacht, waar ook de Langedijk deel van uitmaakt, was een zeer waterrijk gebied. In eerdere eeuwen bestond men in dit gebied hoofdzakelijk van de veeteelt en de visserij. Maar door onder andere de veepest in de achttiende eeuw schakelde men hier over op de tuinbouw. Hierdoor kreeg onze streek door de tuinders en schippers nationaal en internationaal grote bekendheid. Die internationale bekendheid kwam vooral door de export van tuinbouwproducten naar diverse landen waarbij Klaas Wagenaar Gzn (KW), handelaar sinds 1876, één van de voortrekkers was.

De verschepping van groente

Eerst gingen de tuinders met hun koolschuitjes zelf door het Ambacht via Sint-Pancras, Huiswaard, Oudorp naar Alkmaar om hun producten aan de man te brengen. Maar door de grote groei van de tuinbouw ging men op zoek naar andere markten in Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, waarbij de schippers hun houten damschuiten

rond 1890 gingen vervangen door ijzeren schepen.

Dit waren toen nog scheepjes met een lengte van 13 meter en een breedte van ongeveer 3 meter, met een laadvermogen van zo'n 20 ton. Door ons waterrijke gebied en de slechte toestand van de wegen ging praktisch alle vervoer over water. Zo gingen de producten naar diverse markten, zoals Haarlem, Beverwijk, Den Helder, Zaandam, Amsterdam, Leiden, Rotterdam en Utrecht. Zelfs 't Gooi en de Rijn- en Gouwestreek werden bezocht. De exportproducten gingen hoofdzakelijk naar de zeehavens van Amsterdam en Rotterdam.

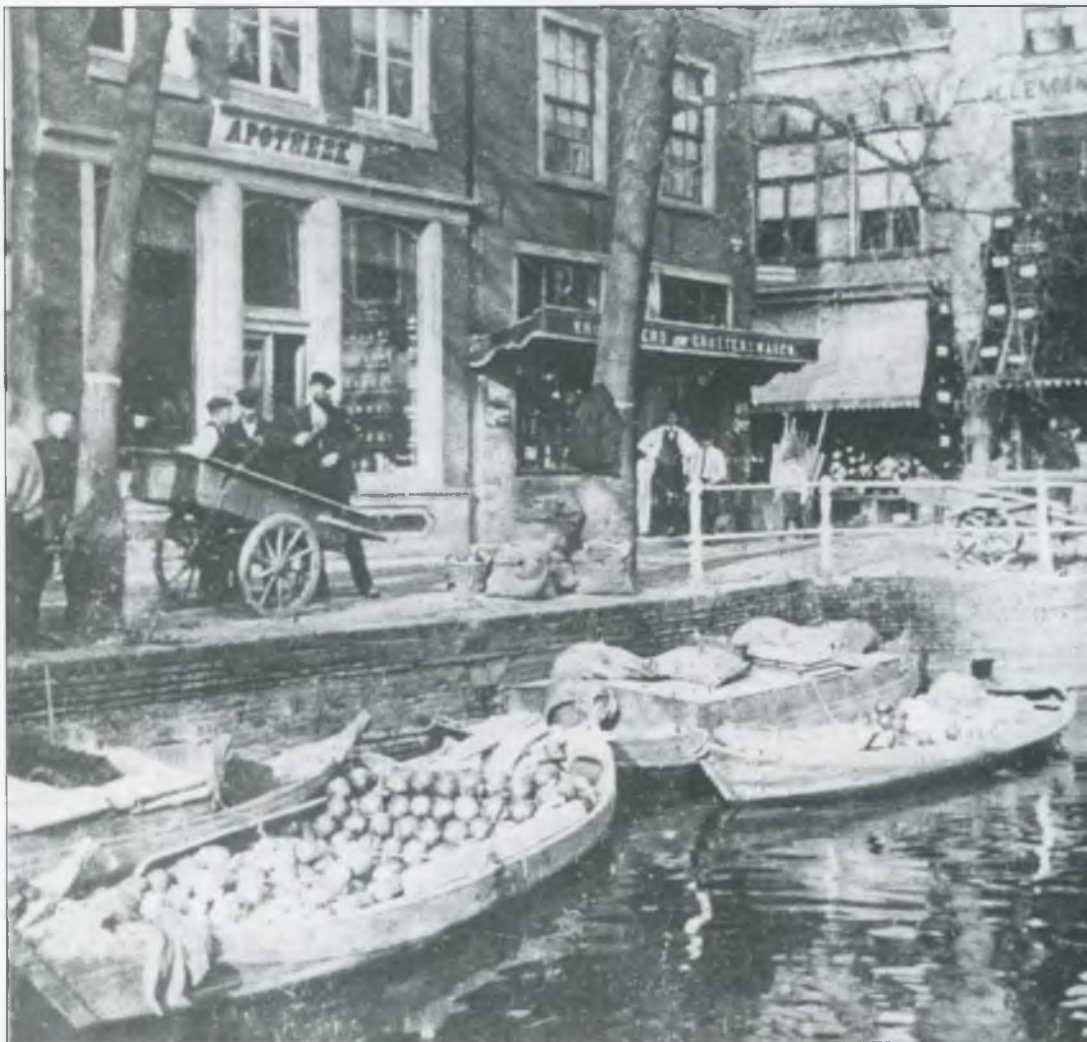
De schippers

Om nu een onderscheid te maken in de scheepvaart kunnen we die opdelen in 4 categorieën:

1. Veer- en beurtschippers, waarvan we in 1722 al twee veren terugvinden aan de Voordam in Alkmaar, namelijk het veer van Oudkarspel en dat van Zuid-Scharwoude.
2. Veilingaanvoerders (werden pikkeniers genoemd), welke de producten van de tuinders naar de veiling brachten.

Dit gebeurde vanuit het Geestmerambacht zelf maar ook vanuit de Beemster, de Schermer, 't Waarland en Heerhugowaard.

3. Relatieschippers, die met hun schepen de diverse producten vervoerden in opdracht van de handelaren, kooplui en zuurkoolfabrieken.
4. Eigen handel schippers, die met eigen schepen hun koopwaar vervoerden naar de diverse marktplaatsen. In de tijd dat er nog geen luchtkoeling en koelhuizen bestonden overbruggden deze mensen de zogenaamde 'stille tijd', van eind april tot de nieuwe aardappels in juni, door met hun schepen naar Kolhorn te varen. Daar gingen ze met hun vissersscheepjes op de Zuiderzee op de ansjovisvangt.

Koolschuitjes aan 't Verdrunkenoord in Alkmaar

De eigen handel schippers

Op Alkmaar:	Jan Keizer Dzn
Op Haarlem:	Jan Kreijger, Jan Keizer Jzn, Dirk Keizer
Op Den Helder:	Hermanus Pielkenrood
Op Beverwijk:	Hendrikus Stoffers, Piet Beers, G.Beers Pzn
Op Hilversum:	Piet Plugboer
Op Naarden-Bussum:	Jan Plugboer Jr, Klaas Kliffen
Op Utrecht:	Jan Plugboer Sr, Gebr.Dirk en Teun Plugboer, Aldert Kamp, Gebr.Willem en Arie Kliffen, Piet Stins
Op Edam:	Simon Bak, Jan Dekker
Op Amsterdam:	Cees Bak, G.Bekker, Jan Bood, G.Kramer, D.Greeuw
Op Rotterdam:	C.de Wever, Jac.Droog
Op Leiden:	Jan Molenaar
Op Delft:	Hein Kaptein, A.van Twuyver, D.Arends
Op Den Haag:	G.Visser, Arie Wayboer, A.Hoogland, Abr.Schoon
Op Gouda:	Arend Kamp, Jan Kamp Azn, Gebr.Jan en Kees Kamp, Jan Paarlberg, Teun Paarlberg Jzn, Gebr.Paarlberg
Op Ouderkerk a/d Amstel, Wilnis, Mijdrecht en Vinkeveen:	Arend Kamp Jzn
Op Arnhem:	Fa.Stam

*Pieter Plugboer van de BOL 1 aan het roer.
Bij de mast zijn zoon Jan Sr met diens kinderen Jan Jr. en Aafje*

De Langedijker vissersvloot

In de al genoemde 'stille tijd' gingen de Langedijker schippers met hun vissersboten naar Kolhorn om van daaruit op de Zuiderzee de ansjovisvangst te beoefenen. Volgens een gemeentelijke regeling moesten de scheepjes vanaf 1882 een registratiekenteken voeren op de boeg en het grootzeil met de letters van de plaats waar vanuit men de visvangst beoefende. Zo kreeg Kolhorn de letters KH toebedeeld en Winkel de letters WIN. In 1911 ging deze regeling over naar het ministerie van Landbouw en Visserij. Broek op Langedijk kreeg de letters BOL en Zuid-Scharwoude ZU. Deze laatste aanduidingen vervielen in 1913 weer daar toen ook de Langedijkers de letters KH kregen.

We hadden in Langedijk de volgende schepen:

- BOL 1: 'De 3 Gezusters' van Piet Plugboer, Broek op Langedijk
- BOL 2: Abram Schoon, Broek op Langedijk
- BOL 3: Piet Klare, Broek op Langedijk
- BOL 4: 'De Vrouw Geertje' van IJsbrand Klos, Broek op Langedijk
- BOL 5: 'Luctor et Emergo' van Reijer Beers, Broek op Langedijk
- BOL 7: Piet Warnaar, Broek op Langedijk
- ZU 1: 'De Twee Gebroeders' van Jan Bood, Zuid-Scharwoude
- ZU 2: 'De Twee Gezusters' van Jan Bood Szn, Zuid-Scharwoude
- ZU 3: Piet van der Welle, Zuid-Scharwoude
- WIN 6: 'De Jonge Pieter' van Pieter Beers, Zuid-Scharwoude

In 1914 kocht Albert Rus uit Broek op Langedijk de KH 24.

In 1918 kocht Jan Plugboer Pzn uit Broek de KH 28.

In 1903 had Cornelis Bood Jzn uit Noord-Scharwoude de KH 48.

De scheepjes waren zogenaamde Staverse Jollen, sloepen en boeiers.

Aakschip 'de Vrouw Alida' van Piet Plugboer, tijdens de visserij liggend aan de Nieuwe Streek in Kolhorn.

Noord-Hollandsche Brandwaarborg Maatschappij van 1816

Inleiding

De start van de Brandwaarborg, zoals de verzekeraar in Langedijk wordt genoemd, wordt niet gevormd door een verzekeraar maar door een houthandelaar. Pas later zou er een duidelijke splitsing komen tussen 'Eecen Brand' en 'Eecen Hout'.

Grondlegger Cornelis Jansz Eecen werd geboren op 11 oktober 1761 te Schagen uit het huwelijk van Jan Cornelisz Eecen en Geertje van der Stok. Het timmervak leerde hij waarschijnlijk al in Schagen. In 1779 treffen we de familie aan in Oudkarspel. Op 20 december 1793 trad hij aldaar in het huwelijk met Teetje Constant.

Tot 1791 was Cornelis turfhandelaar en turfverscheper geweest, maar op 9 januari van dat jaar verkocht hij zijn 16-tons schuit aan Klaas Koedijk en Arend Vroom en keerde terug tot het timmervak.

In 1800 werd hij benoemd tot Schepen (wethouder) van Oudkarspel en Kerkmeester van de kerk aldaar. Op 25 januari 1801 kocht hij een huis aan de oostzijde van de Dorpsstraat in Oudkarspel voor f 30,- en nog een woonhuis voor f 95,- aan de westzijde.

Houtzager

In het voorjaar van 1803 kocht hij, de in 1758 van Zaandam naar Alkmaar overgebrachte paltrok-molen 'De Kieft' voor f 650,-. Verkoper was Jan Teengs te Edam. Molen 'De Kieft' had in Alkmaar aan het Zeglis gestaan op de plaats van houtzaagmolen 'De Stroojonker'. De naam van de molen werd na zijn tweede verplaatsing gewijzigd in 'De Vier Gebroeders'. Hiermee vernoemde Cornelis zijn vier zonen Jan, Gerbrand, Klaas en Pieter.

Een model van de paltrok-molen 'De Kieft', gemaakt in 1980 voor het 175-jarig jubileum van Houthandel Eecen.

Op 12 februari 1805 gaven de Schepenen hem toestemming om voor f 300,- een stuk grond te mogen kopen in de Zuiderkoogpolder, hetgeen lag achter zijn huis aan de Dorpsstraat. De oppervlakte bedroeg 3 geerzen en 9 sneesen, wat neerkomt op ongeveer 1 hectare. Dezelfde maand kreeg Cornelis toestemming van het Gedeputeerde bestuur van Holland om de aangekochte houtzaagmolen te verplaatsen naar de polder. Zo werd in 1805 de start gemaakt van de houtzagerij en houthandel Eecen te Oudkarspel.

Op 28 maart 1806 kreeg hij het Patentrecht voor zijn bedrijf voor groot houtzager, timmerbaas en koopman. In 1810 kreeg hij een paspoort voor bezoeken aan het buitenland. Hij was namelijk van plan het hout zelf op stam te gaan kopen.

Verzekeraar

In de loop van de jaren waren Cornelis en zijn zonen ook vakkundige molenbouwers geworden. Zij maakten niet alleen molens, maar kochten en verkochten ze ook.

Het is bekend dat er nog al eens een molen door brand verloren ging. Misschien is het daarom wel dat hij in 1816, om precies te zijn op 5 oktober van dat jaar, de Noord-Hollandsche Brandwaarborg Maatschappij oprichtte. Daarmee behoorde de verzekeringsmaatschappij tot één der oudste van ons land.

Uiteraard werd Cornelis Eecen de directeur. Tot commissarissen werden benoemd Cornelis Dekker te Winkel, Jan Groenewoud te Koedijk en Teunis Zijbecarspel te Oosterblokker. Er werd een reglement opgesteld dat voor de deelhebbers moest gelden en werd aangeduid met de naam 'wetten'. Het bevatte 22 artikelen en uit de inhoud blijkt dat Cornelis Eecen en zijn commissarissen op voorzichtige wijze begonnen. Het werkterrein bleef beperkt tot het noorden van Holland, terwijl alleen gebouwen verzekerd konden worden. De deelnemers werden daarboven in 2 klassen ingedeeld:

- A. Eigenaars van gewone woonhuizen
- B. Eigenaars van boerenwoningen, schuren, bakkerijen en andere gebouwen, die op meerdere wijze vatbaarder waren voor brand dan gewone woonhuizen.

Reglementen

Als een aantal naast elkaar staande panden tot een waarde van f 20.000,- tezamen verzekerd was, dan werd een tussenruimte van 50 roeden in acht genomen alvorens een volgend pand in te schrijven. Ook werden er geen percelen aangenomen tot een hogere waarde dan f 10.000,-.

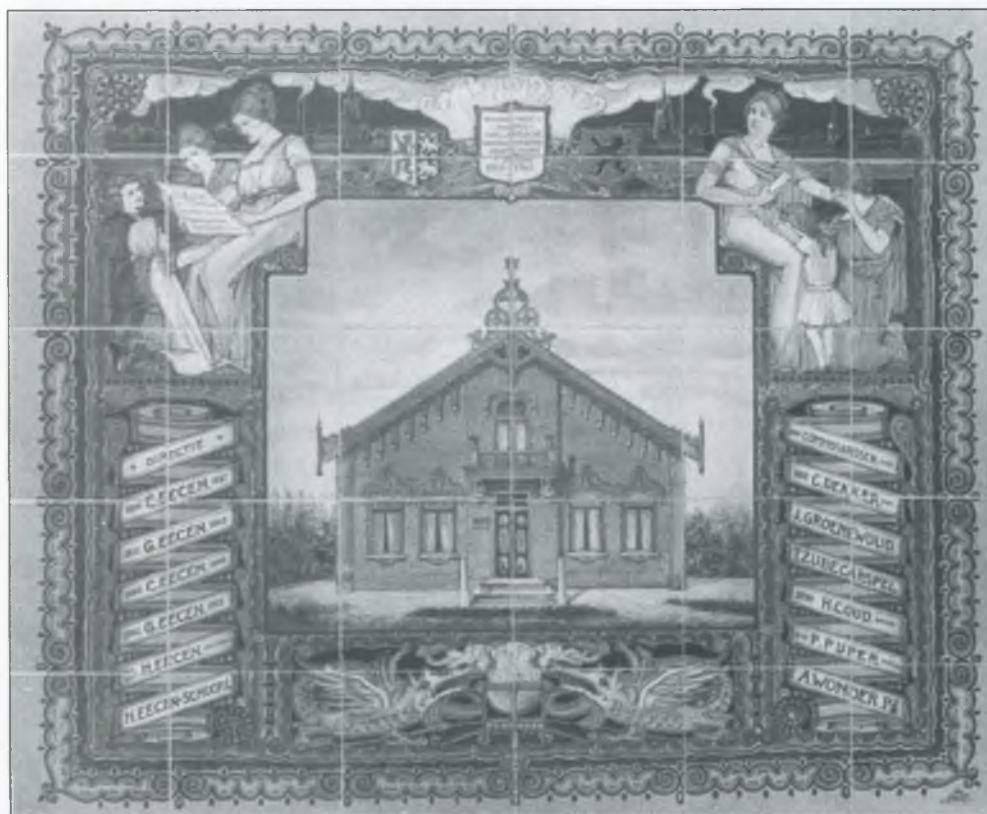
Een deelhebber werd verplicht zich voor 3 jaar te verbinden. Hij betaalde 25 stuivers voor elke f 1000,- voor het eerste jaar en 12 1/2 stuiver voor de volgende jaren.

Taxatiekosten waren 30 stuivers voor de eerste f 4000,- en 10 stuivers voor iedere f 1000,- daarboven. Duur was dus in die tijd de brandverzekering ook al niet.

Voorts kon men zich ook toen al op twee manieren verzekeren, namelijk in koopwaarde of in herbouw. Als men in herbouw verzekerd was, bleef de verplichting beperkt tot de herbouw in dezelfde banne (bestuursgebied) waar het afgebrande gebouw had gestaan.

Als er brand was geweest en de deelhebbers een omslag te betalen kregen, dan hadden zij te zorgen dat deze omslag binnen acht weken vrachtvrij aan de directeuren of één der correspondenten betaald was. Van een vast premie-inkomen was namelijk geen sprake aangezien slechts zuiver werd omgeslagen op de geleden schade.

Tegeltabel, aangeboden in 1816 bij het honderdjarig bestaan. Afgebeeld is de villa, ook wel 'De boerderij' genoemd. Links staan de namen van de directeuren, rechts die van de commissarissen.

Roerende goederen

In 1847 werden ook roerende goederen verzekerd. Het werd dus toen een heerlijke tijd om voor een gaatje in het vloerkleed minstens een schade uitbetaald te krijgen. Uiteraard werden deze kleine bedragen niet omgeslagen, maar aan het einde van het jaar of bij een volgende brandschade omgeslagen.

Om alle artikelen hier te behandelen zou te ver gaan. Wel werden artikelen opgenomen om de belangen van de deelnemers te waarborgen. Ook de aanstelling en het ontslag van bedienden werd geregeld in een artikel alsmede de opvolging van de directeuren. Veranderingen in het reglement hadden overigens al in 1847 plaats.

Of deze verandering noodzakelijk werd geoordeeld door een gebeurtenis die plaatsgevonden had, vermelden de annalen niet. In ieder geval werd ervan afgezien om elke brandschade te vergoeden. Bepaald werd dat brandstichters geen vergoeding zouden krijgen.

Brandstichting en straf daarop

Van deze nieuwe 'wet' profiteerde de maatschappij voor het eerst op 11 oktober 1838 toen er brandschade moest worden geconstateerd van f 134,33 in de woning van Jannetje Besteman, weduwe van Willem Melker. Jannetje

Besteman bleek niet van het beste soort der Bestemannen te zijn geweest. Ze had namelijk brand gesticht om aan de verzekerings-som te komen. Haar huis was verzekerd geweest voor f 600,- in herbouw en f 300,- in koopwaarde. De brandstichting kwam uit en Jannetje moest terechtstaan voor de Rechtbank in Amsterdam. Zij werd schuldig verklaard en bij vonnis van 17 febr. 1839 veroordeeld ter dood door wurging, welk vonnis voltrokken werd op 't schavot te Alkmaar. Dit gebeurde nadat het Hof van Cassatie, waarbij Jannetje in beroep was gegaan, bij uitspraak van 23 april het vonnis had bevestigd. 'In de brand, uit de brand' is een bekend gezegde. Jannetje kwam er echter niet uit. Maar om nou voor f 134,33 iemand te wurgen... Tegenwoordig krijgt iemand voor een miljoenenfraude een werkstraf.

Andere branden

Natuurlijk kwamen er in de loop der jaren ook eerlijke branden voor. De eerste deed zich voor in het derde jaar van het bestaan van de Maatschappij. In januari 1819 had er brand plaats in de woning van Jonkheer G.A. van Vladderacken te Heiloo. De schade was niet zo groot, f 275,- en van de omslag hield de Maatschappij zelfs nog f 55:15:8 (55 guldens, 15 stuivers en 8 penningen) over.

Na een brand bij Jan Langerak in Warmenhuizen bleek dat deze de omslagkwitantie niet had voldaan, dus overeenkomstig 'de wetten' werd er niet uitbetaald. Toch kreeg Jan een lijst met de namen van de deelhebbers en bedragen van de omslag die allen zouden moeten betalen, als Jan niet in verzuim was gebleven. Hij moest nu zelf maar proberen gedaan te krijgen dat de deelnemers hem ter wille waren. Jan sloeg een kortere weg in, namelijk naar de woning van de pastoor.

Via deze belandde hij bij een advocaat in Amsterdam en... de Maatschappij achtte het toch maar het beste om uit te betalen.

Vermeldenswaard is ook de brand bij Jan Stolp te Krommenie. Deze bleek ook te zijn verzekerd bij de Assurantie Compagnie te Amsterdam.

Dat was volgens 'de wetten' verboden en Jan kreeg dus niets uitbetaald. Ook niet van de Assurantie Compagnie overigens. De notulen betreffende dit voorval eindigen met: 'Das ist der Fluch der bösen Tat'. Zelfs juridische tussenkomst mocht niet baten.

Grote consternatie ontstond er op 2 januari 1823 toen bleek dat Pieter de Groot een Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij had opgericht. Men vreesde terecht concurrentie. De 'wetten' werden veranderd en de omslagen konden door bepaalde maatregelen (die hier nu te ver zouden voeren om te worden uiteengezet) worden teruggebracht. Zo kon de concurrentie de kop worden ingedrukt.

Deze foto werd genomen door de heer G.Eecen Czn en aangeboden op 7 juli 1909 ter ere van het 25-jarig jubileum van W. van Loo, inspecteur.

Van links naar rechts: 1. R. H. van Dort, 2. W. van Loo, 3. J. Mol, 4. P. Molenaar, 5. G. Prijs, 6. J. Schrieken, 7. C. Rempt, 8. A. Eecen, 9. P. Mol, 10. M. K. van Loo

Standvastig en voorzichtig beleid

Een andere beroering in 't leven der Maatschappij verwekte een brief van 1 augustus 1824 van de Schout van het gemeentebestuur van Noord-Scharwoude. Hij was best over de maatschappij te spreken en prees haar nuttig effect. Maar het perceel van Klaas Bakker te Noord-Scharwoude was veel te hoog ingeschreven.

Doch Cornelis Eecen schreef een brief op poten terug. Het waren zuivere straatpraatjes. Het perceel van Klaas Bakker was nog niet voor een derde verzekerd van de door de Schout genoemde som. Klaas Bakker woonde op de hoogte van de vroegere timmerfabriek van Klinkert.

Ook een gebeurtenis in 1825 was van belang. Er was brand geweest in Warder. De verzekering liep in herbouw en dus moest er terdege gecontroleerd worden.

Directeur, commissarissen en boekhouder voeren met een roeibootje van Oosthuizen naar Warder om poolshoogte te nemen. De notulen vermelden dat de roeiers de blaren in hun handen hadden.

In mei 1837 werd een nieuw besluit aangenomen dat in

1839 in werking trad en waarbij Amsterdam als brandverzekeringsgebied werd uitgeschakeld omdat het brandrisico te groot was. In 1845 werd begonnen om percelen voor de helft te herverzekeren bij de Algemene Brandwaarborg Mij te Rotterdam.

Intussen was de oprichter Cornelis Eecen in 1831 overleden. Hij werd opgevolgd door Gerbrand Eecen Czn, terwijl in datzelfde jaar Pieter Eecen tot mededirecteur werd benoemd.

Inmiddels ging het de maatschappij uitstekend. In 1866 was het verzekerde kapitaal 34¹/₂ miljoen, in 1891 37¹/₂

miljoen en in 1916 56 miljoen. In ditzelfde jaar 1916 werd het afgebeelde tegeltableau aangebracht. De magische grens van 100 miljoen werd in 1926 overschreden. Nu ging het snel hoger, want in 1936 bedroeg het al 181 miljoen gulden. Bij het 125-jarig bestaan in 1941 bereikte men 210 miljoen gulden.

In 1932 werd de werkingssfeer van de Noordhollandsche Brandwaarborg Maatschappij uitgebreid tot het gehele land. De vaste premieafdeling werd ingesteld voor diegenen die niet onderling wilden verzekeren en ondergebracht bij de NV Hollandsche Brandverzekeringsmij, in 1902 opgenomen in de Noordh.Brandw.Mij.

Ook begon de Maatschappij aan uitbreiding te denken. In 1929 heeft men in exploitatie genomen de afdeling inbraak-, glas- en bedrijfsverzekering. In 1934 een stormverzekering, in 1938 een ongevallenverzekering en in 1939 een zogenaamde alle-gevaren verzekering.

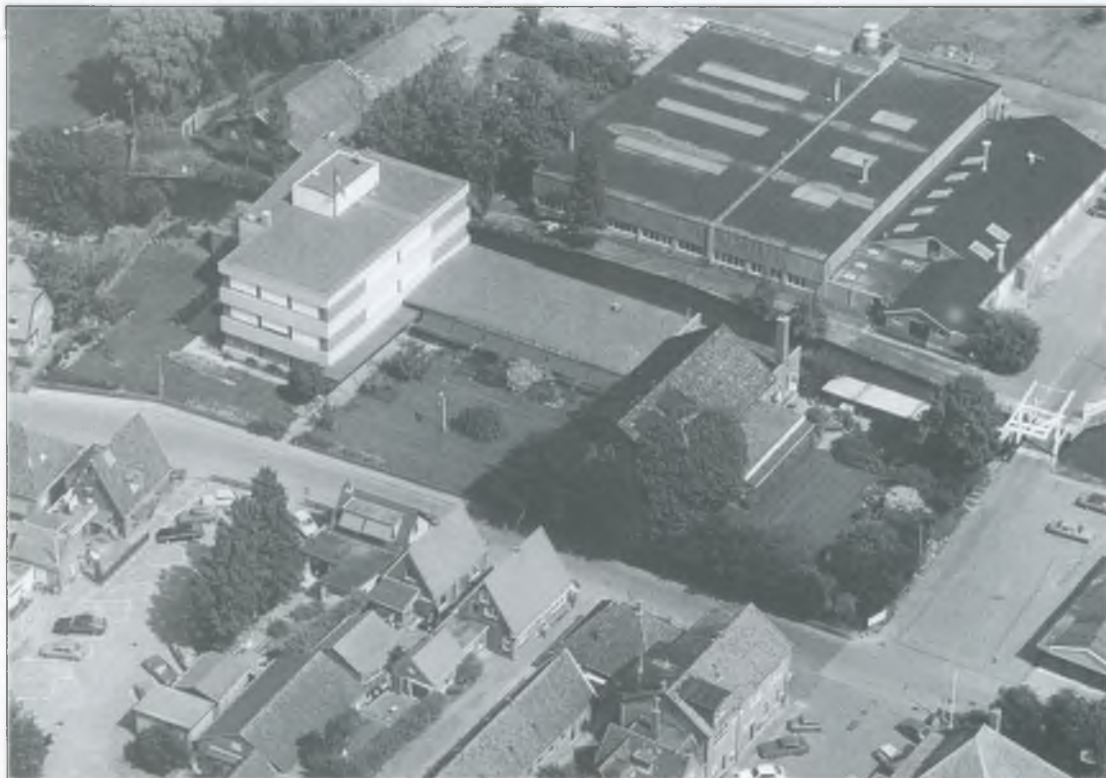
In 1941 bestond zoals gezegd de Maatschappij 125 jaar. De tijdsomstandigheden waren er vanwege de oorlog niet naar om dit grootscheeps te vieren en daarom werd dit op bescheiden wijze herdacht.

Na de oorlog beleefde de Noordhollandsche een enorme bloei, maar dat is weer een ander verhaal. Vast staat dat de naam Eecen, zowel voor de houthandel als voor de verzekering, voor de Langedijk van enorme betekenis is geweest. Tallozen hebben er in de loop der jaren hun brood verdiend.

Bronnen:

- 175 jaar Eecen hout, 1805-1980.
- Eigen brandweerarchief.
- Fotomateriaal beschikbaar gesteld door de NH van 1816

Een luchtfoto van de Brandwaarborg met rechts 'de Boerderij' en links de uitbreiding, die nu ook al weer is uitgebreid. Rechtsboven Houthandel Eecen.

*Bij het afscheid van Mr C.P.Eecen
(midden) op 6 december 1971.*

Briefjes aan Meester Magielsen

In 1998 trok de tentoonstelling in 't Regthuis over de Langedijker scholen veel belangstelling.

Een publiekstrekker was zonder meer de collage van briefjes die in de jaren dertig door ouders voor Meester Magielsen werden meegegeven aan de kinderen. Door toedoen van mevrouw Zonneveld-Magielsen uit Heiloo, dochter van de onderwijzer van de R.K.Parochiale Jongensschool, was de stichting in de gelegenheid deze selectie te tonen. Hieronder een bloemlezing hieruit.

Meester

Rikes Pannekeet zit Wim geregeld te plagen bij het school.

Wil u zoo goed zijn Meester om het hem eens even te vertellen.

Wim was van morgen niet goed. Ik kan hem door die jongen haast niet naar school krijgen.

Groetend, Vrouw Duijs

Meester

Ik ben zoo vrij geweest om Joke van morgen thuis te houden om rede de vrouw naar Dokter moest.

Kamp

Meester

Mag Frans svp eerst te biecht want anders word het zoo laat met de courante.

Groete Vrouw Bekker

M,

Zoo het soms eens voorkomt dat Jacob te laat is, hoop ik dat u dat ook niet kwalijk zult nemen, dan brengt hij wel eens olie voor mij naar de klanten, omrede ik zelf nog niet mag werken. En zoo als ik gisteren bij de hoofdonderwijzer geweest ben mag ik hem maandags thuis houden voor mij te venten. Ook hoop ik zeer gaarne Meester dat u daar ook genoeg mee neemt.

Achtend, C.Molenaar Oudkarspel

Meester

Wil u even Jo zijn kiel nakijken hoe de jongens geregeld er aan trekken.

Als onze jongens wat doen krijgen ze ook straf, dus ik hoop dat u dit ook niet laat gaan.

Groetent, Vrouw Vader

Meester je doe me een plezier om van Dirk zijn kop af te blijven, want dat om de kop slaan wil ik vast niet hebben, neem zijn kond maar die kan er wel tegen, want dit wil ik vast niet hebben, zijn verstand mag hij gerust houden.

Mijnheer

Henk kan zijn gebeden niet overschrijven omdat hij met zijn vader mee moest naar de akker en toen heeft zijn zuster het maar gedaan. Ze heeft ze 3 maal overgeschreven, als het nodig is zal Henk die andere wel schrijven.

Mej.H.Bekker

Meester

Arie Koenis kan niet school komen daar hij ziek is.

Zondag was er feest en Arie kon er niet bij zijn dat was jammer.

Koenis Dijk

Meester mag Dirk zijn muts op
houden want hij zit heel maal in
het verband en als u er zo goed wil
zijn om tegen de jongens te zeggen dat
ze niet aan de muts mogen trekken
want anders gaat het verband mee
Groete V. Rijper.

Meester

Verzoek met deze hedenmiddag vrij voor schaatsenrijden voor mijn zoon Nico.

D van Kleef

Meester

Wat het met Piet is dat hij alles over schrijven moest begrijp ik niet, want 's morgen en 's avonds bidt hij ze toch luid op en dan hept hij wel eens een fout, maar veelal hept hij geen fouten en nu heeft hij de Aktes en morgengebed en de vier waarheden geschreven, nu hoop ik dat het goed is.

Groeten vrouw Mettes

Meester
^{Bertus}
Bertus kan geen
regels maken
van zijn wiel in
zijn vinger
M/g C. Keer

MH

Met deze schrijf ik u als dat Bertus geen vragen mag overschrijven thuis, dan moet u hem maar in school laten blijven en ze bij u laten overschrijven, het is bij mij veel te druk, ze hebben er geen aandacht bij.

M J van Veen

De Coöperatie Geestmerambacht.

Van 1945 tot eind jaren '50 heeft er een landbouwcoöperatie bestaan die voluit de naam kreeg Coöp. Vereniging tot Exploitatie van Landbouwwerktuigen "Geestmerambacht" G.A.

Vanuit de notulen- en kasboeken, die aan de Stichting Langedijker Verleden werden geschonken, is getracht een beeld te schetsen van deze coöperatie. Daarbij is aanvullend gebruik gemaakt van gesprekken met vroegere medewerk(st)ers.

Aanleiding tot oprichting.

Direct na de 2e Wereldoorlog, dus nog in het jaar 1945, was het slecht gesteld in de grote polder Geestmerambacht. Het zo vruchtbare land kon door meerdere omstandigheden niet goed worden bewerkt. Door een tekort aan paarden, die immers door de Duitse bezetter waren gevorderd, kon het land niet worden geploegd en geëgd.

De producten kwamen hierdoor veel te laat in de grond. De prijzen van de grondbewerking werden opgeschroefd en er werd veel slecht werk geleverd.

De oprichting

Zo'n toestand kon en mocht niet voortduren. Een aantal vooruitstrevende land- en tuinbouwers uit verschillende organisaties stak de koppen bij elkaar en vormde een commissie. Deze had als doel een Coöperatie op te richten om de bedrijfsvoering in het Geestmerambacht in betere banen te leiden. In de eerste plaats was het bedoeling om de grondbewerking te verbeteren en verder leiding te geven bij de verbouw van de producten welke het beste verbouwd konden worden. De eerste vergadering had plaats op 12 december 1945 en spoedig hierna konden ze meedelen dat ze er in waren geslaagd om tien paarden uit Ierland aan te kopen, uitsluitend voor het gebruik van tuinders in het Geestmerambacht.

Vervoer van paarden (en later ook van tractoren) vond plaats met de schuit.

Hiervoor was een bedrag betaald van f 9200,- met nog f 200,- aan onkosten. Tuigen werden aangekocht en verder kon men tijdelijk vijf ploegen gebruiken uit Anna Paulowna. Er werd een advertentie geplaatst die als volgt luidde:

TUINDERS

in 't Geestmerambacht!!

Onder verwijzing naar de desbetreffende mededeling in dit blad omtrent de „Commissie voor Bedrijfsverbetering in 't Geestmerambacht' roept het bestuur van genoemde commissie tuinders op, die genegen zijn één of twee paarden te houden, waarmede, op nader overeen te komen voorwaarden, bij collega tuinders ploeg- en andere werkzaamheden te verrichten. Voorts roept zij op, tuinders, die over een praam of vaartuig beschikken, waarmede die paarden naar het land kunnen worden vervoerd. Geeft U volledig aan deze zaak in het belang van Uzelf en Uw collega tuinders in Uw omgeving. Wendt U, hetzij mondeling of schriftelijk, tot een der dagelijkse bestuursleden vóór 19 December a.s.

Voor een goedkopere en betere bedrijfsvoëring!

HET DAGELIJKS BESTUUR:
P. FRANS, Voorzitter, Bergen (Telefoon 2281).
J. KONIJN, Secretaris-Penningmeester.
(Telefoon 508, te Broek op Langedijk).

Snel hierna verscheen een volgende mededeling in de krant met als opschrift:

f 30,- per dag. Ploegen met 2 paarden.
Door de commissie voor bedrijfsverbetering in 't Geestmerambacht wordt ploegwerk gevraagd. Opgaven kunnen worden gedaan, schriftelijk of mondeling, bij het secretariaat Dorpsstraat 393 te Broek op Langedijk.

De tuinders konden dus voor f 30,- per dag hun land laten ploegen. De ploeger zou een loon van f 8,- per dag ontvangen. Lid worden van de coöperatie kostte f 100,- inleggeld, maar dit bedrag zou worden terugbetaald bij uittreding. Voldoende tuinders reageerden op de oproep en zo kon op 10 april 1946 de akte van oprichting worden opgemaakt. Tot directeur werd aangesteld de heer H.E.Kroeze, voordien directeur van een gelijksoortige coöperatie in Sloodorp.

Moeilijkheden.

De coöperatie zag zich al spoedig geplaatst voor grote moeilijkheden. Zij werkte namelijk met verlies. De oorzaak hiervan waren de hoge afschrijvingen en het geringe coöperatiegevoel dat onder de leden leefde. Men schreef: 'De leden moeten goed beseffen dat al het materiaal waarmee gewerkt wordt feitelijk hun eigen materiaal is en dat de arbeiders van de coöperatie hun eigen arbeiders zijn. Als het mogelijk is moet men zijn eigen spullen gebruiken en niet naar iemand anders gaan. Als de paarden, de arbeiders en het materiaal een dag stilstaan dan kost dit geld en deze kosten drukken uiteindelijk op de bedrijven van de leden persoonlijk.'

Hier tegenover staat dat, hoe meer het materiaal van de coöperatie wordt gebruikt hoe goedkoper het wordt. Wanneer de coöperatie onverhoopt weer zal moeten verdwijnen, dan zouden we spoedig weer met de vooroorlogse kwalen te doen hebben namelijk hogere tarieven en slechter werk. De leuze van de coöperatie is "goed en goedkoop". Het eerste is bereikt, het tweede zal komen met medewerking van alle leden.'

Verder werd bekend gemaakt dat de Prov. Waterstaat wilde komen tot een betere bewerking van het proefbedrijf in het Geestmerambacht. Ze wilde een belangrijk bedrag uitgeven voor de aankoop van een tractor met benodigdheden en bijkomende noodzakelijke werktuigen. Ze kwamen tot de ontdekking dat er al een coöperatie voor grondverbetering bestond en wilden dat er een samenwerking tot stand kwam. Er zou spoedig een demonstratie met de trekker in het proefbedrijf plaatsvinden. Ook werd besloten een sproeimachine aan te schaffen waarvan de kosten f 3500,- waren.

Het bestuur

Dit alles werd besproken en bekend gemaakt op de eerste jaarvergadering die in juni 1947 werd gehouden. Hier werd een eresaluut gebracht aan de oprichters die met veel strubbelingen te maken hadden en veel moeilijkhe-

den moesten overwinnen, maar desondanks doorzetten. De oprichters waren:

P.Duyves, L.Kalverdijk, C.Timmerman, P.Frans en J.Konijn. Deze heren hadden de grondslag gelegd waarna een officieel bestuur werd gekozen bestaande uit de

*Op deze foto zien we een deel van de coöperatieploeg bij elkaar.
van links naar rechts: Reyer Hartog, directeur Meindersma,
Tiny Meindersma-Korver, Maartje de Wit-de Boer, Siem de Wit
en Herman Bakker (foto collectie S, de Wit)*

heren P.Duyves, W.Butter, L.Kalverdijk, J.van Hout, A.Jongsma, A.Groot, G.Koopman, J.Slot, D.Kloosterboer, P.Leijen, Jb Kraakman en Jac.Bruijn.

Men deelde mee: 'Er wordt gewerkt met 16 paarden en één tractor en de overtuiging heerst dat we meer de kant van de mechanisatie op moeten. Het werkt beter en is

goedkoper. De bewerking van het land in de polder Geestmerambacht is stukken beter geworden. Er is 11.714 snees land geploegd. Ook is veel land geëgd en later met de wiedzmachine bewerkt.

We moeten er naar streven dat de coöperatie-gedachte meer doordringt bij alle leden. Vaak wordt nog gekeken naar een klein voordeeltje in plaats van naar het algemeen belang. Vermoedelijk zal in 1948 het voorstel komen voor de leden om hun land verplicht te laten bewerken door de coöperatie. Deze statutenwijziging kwam er inderdaad. Uit verschillende reacties van tuinders is gebleken dat niet

*Siem de Wit (links) en Reyer Hartog in hun schafttijd tegen de muur van de werkplaats.
(foto Jan Oudendijk rond 1955)*

Concept-loonovereenkomst.

KLASSE 1.

Tractorchauffeurs, dienstverband meer dan 1 jaar.

Loon: f 47,50
- 2,50 toeslag als tractorchauffeur

f 50,— + f 2,25 pens. verh. en Joekes
Overuren f 1,— per uur.
Prestatie-toeslag: 10 cent per doorberekende draaiuur,
uit te betalen met Kerstmis.

KLASSE II.

Ploegen enz. met paarden, baggeren en frezen;
dienstverband meer dan 1 jaar.

Loon: f 47,50
- 2,25 toeslag pens. + Joekes
Overuren f 1,— per uur.
Prestatie-toeslag: 5 cent per doorberekende uur
met de paarden;
7 1/2 cent baggeren of frezen, uit te betalen met
Kerstmis.

KLASSE III.

Allen met korter dienstverband dan 1 jaar.

Loon: f 45,—
- 2,25 toeslag pens. en Joekes

Prestatie-toeslag als boven, uit te betalen na beëindigde
dienstverband; indien tijdelijk.
In het andere geval als boven.

plichten van de loonploeger geen gebruik meer te maken. Aris Kout kon zich ook niet vinden in de verplichting. Tevens vond hij dat de tractor een structuurbedervende invloed had op zijn land om de oost. Ook verschillende anderen bedankten en vroegen hun inleggeld terug. Niet dat het allemaal was vanwege de statutenwijziging, maar meer vanwege bedrijfsbeëindiging. Menig tuinder gaf als reden de ouderdom op, anderen gingen emigreren naar Canada. Het werd in die jaren al moeilijk om als kleine tuinder het hoofd boven water te houden in het Geestmerambacht. De verkaveling was nog niet in aantocht, maar de behoefte eraan tekende zich al af.

De werkers

In 1949 blijkt uit de notulen van de jaarvergadering, welke zorgvuldig werden samengesteld door Jac.Bruijn, dat de mechanisatie steeds verder werd opgevoerd. Men was al in het bezit van drie tractoren die alle volop werkten. De freemachine kon het werk niet af en werd geassisteerd door particulieren met zo'n machine. Er werkten in 1949 nog drie spannen paarden welke verkocht zouden worden. Jan Weijl was iemand van het eerste uur. Hij werkte in eerste instantie nog met paarden en later met de tractor. Paarden werden gestald in Oudkarspel en in Broek bij Thijs Borst waar Jan Bak en Siemen Pols zich er over ontfermden. Naast ploegen, eggen en frezen hield de coöperatie zich ook nog bezig met baggeren. Met name plekken waar bijvoorbeeld een beurtschipper als Oud of Van Schoorl moeilijk kon komen werden aangepakt. Zo was de sloot aan de noordzijde van de Spoorstraat erg ondiep en ook de 'lient' bij de maalderij van Bos. Het baggermachien werd evenwel rond 1950 verkocht en schijnt nog dienst gedaan te hebben te Wormer.

Als uitvalsbasis werd gebruik gemaakt van een schuur achter de boerderij van Jan Rootjes in Oudkarspel, gelegen aan het Barnewiel. Daarnaast was een nissenhut bij de smederij van Mulder aan de Dorpsstraat in gebruik. Van een CAO had men in die tijd nog niet gehoord. Vaak moesten alle zeilen bijgezet worden om alle klanten te bedienen. Lange dagen en soms nachten werd er doorgewerkt. Eten gebeurde soms 'varendevort' van het ene naar het andere klusje. Om een indruk te geven van de verdiensten drukken we hierbij de Concept-loonovereenkomst af.

Tijdperk Meindersma

Van de latere jaren ontbreken helaas de notulen. Veel wereldschokkende zaken blijken er niet te zijn gebeurd, al schijnt het in de vergaderingen af en toe flink gerookt te hebben. Wel begon zich in de loop van de jaren '50 het herstel van de oorlogsmalaise af te tekenen. De tuinders kregen wat meer 'de biene onder 't gat' en konden zelf wat meer materieel aan-

Een mooie opname van een bouwer met paard in de 'metor'

iedereen zich hiermee kon verenigen. Zoals Klaas van Nienes bijvoorbeeld. Van Nienes maakte al lang voor de oprichting van de coöperatie gebruik van een loonploeger en wenste deze niet 'de zak te geven'. Daarmee was indertijd ingestemd. De statutenwijziging zou hem ver-

schaffen. Maar in het begin van de vijftiger jaren kon de coöperatie nog wel floreren.

De tot dan toe gebruikte schuur van Rootjes en de nissenhut bij de smederij van Mulder in Oudkarspel voldeden niet meer. Een onderkomen voor de tractoren en een herstelwerkplaats moest aan betere eisen voldoen. Zodoende werd op 7 december 1953 de eerste steen gelegd voor het nieuwe coöperatiegebouw door Gerlof Meindersma, per april 1951 de opvolger van directeur Kroeze. Meindersma, eerder afkomstig uit de Wieringermeer, liet een frisse wind waaien door de coöperatie. Waar anderen al snel meenden dat iets niet kon, durfde hij het aan beslissingen te nemen. Zo liet hij uit de Wieringermeer een zelfbinder komen om graan te oogsten. Hij was ook degene die de aanzet gaf tot het machinaal rooien van aardappelen. Met name bij Broeker tuinders, die akkers van een lichte structuur bezaten, deed dit de haren te berge rijzen. Toen de Fergusontractors te hard reden om een freemachine te trekken, liet hij bij smid Warmerdam in Rustenburg andere wielen vervaardigen. Later werden de tractors uitgerust met vertragsingskasten uit Engeland, welke door Mol & Blom werden gemonteerd.

De oude tractoren, vaak nog afkomstig uit de Marshallhulp, werden omgebouwd van benzine/petroleummotoren op diesel. Bijkomend probleem hierbij was dan wel dat de dieselmotoren sterker waren en de boel lostrilde of de tandwielen te zwak bleken te zijn. De monteurs werden ware meesters in het aan de gang houden van de tractoren. De later aangeschafte caterpillar was moderner en makkelijker in het gebruik. Jammer dat deze pas in de nadagen van de coöperatie werd aangeschaft.

Het gebouw en het werk

Op de plaats van het gebouw, staande op een eiland tussen het Dwaalpad en het Postkantoorpad, had voor die tijd een oude stolpboerderij gestaan. Het nieuwe gebouw stond op een stuk grond op de hoek van de Voorburggracht en de Schoenmakersloot. De schuiten waarop de tractoren werden vervoerd konden er voor de wal liggen. Was de bereikbaarheid in de lente, zomer en herfst goed te doen, in de winter als er ijs in sloot lag, gaf het problemen om de tractoren te verrijden. Er viel in de winter natuurlijk geen land te bewerken, maar Meindersma had een methode gevonden om het materieel (en de mensen) niet onbenut te laten. Hij leende of huurde bij grasdrogerij Hartog in Abbekerk wagens. Met deze wagens en de tractoren voor de landbewerking posteerde hij zich in de cafés van respectievelijk Vijzelaar en Witteveen bij de groenteveilingen in Broek en Noord-Scharwoude. Wanneer er kool bij de veiling was verkocht en moest worden getransporteerd, dan kon dat à la minute worden geregeld. Zo werd in de winter van 1955 op 1956 een noodoplossing gevonden om de tractoren van het eiland af te krijgen. Op het ijs van de Voorburggracht werden balken op omgekeerde kuipen gelegd. Het hek van voorbuurman Jan Oudendijk werd, met diens toestemming

verwijderd en zo reed men vanaf het eiland rechtstreeks naar de Dorpsstraat. Meindersma, geboren te Beetgumermolen (Fr.), betrok als woning het voormalige notarishuis (nu Dorpsstraat 448), links naast slagerij Beemsterboer. Het pand fungeerde zowel als woning voor de directeur als voor kantoor. Hier verzorgde in 1952 een seizoen Guurt de Ruiters en later Tiny Magielsen, dochter van de onderwijzer, de boekhouding, werkplanning en alle voorkomende administraties. Zowel het achterste deel van de kamer als de voorkamer heeft dienst gedaan als kantoor, later zaten Meindersma en Tiny Magielsen aan de uiteinden van een lange tafel. Tiny heeft vijf jaar bij de Coöperatie gewerkt.

In het kantoor was een grote kaart aangebracht, op basis van een luchtfoto van het Geestmerambacht, die destijds voor legerdoeleinden was gemaakt. Op deze kaart waren de nummers van de leden op hun betrokken akkers aangebracht. Had de akker een naam dan werd deze ook vermeld. Was er geen naam bekend, dan werd er ter plekke een naam verzonnen. Het invullen van deze kaart heeft overigens nogal wat tijd gekost omdat tuinders feilloos de weg wisten in het Ambacht, maar vaak moeilijk konden kaartlezen. Voor de werkverdeling werden op de kaart de akkers voorzien van gekleurde spelden; rood voor ploegen, geel voor frezen en wit voor eggen. Zo konden de loonwerkers exact zien welke percelen bewerkt moesten worden. In de werkplaats vond het dagelijks onderhoud plaats van de tractoren en landbouwmachines. Hier waren in die jaren Reyer Hartog en Siem de Wit werkzaam.

Andere namen uit die tijd zijn Dirk Klomp, Jac. van Schagen, Piet Boerlage, Gert Hink, Herman Bakker uit Dirksborn, Tom Genée uit Koedijk, Siemen Spekken en Dirk Kos. Een broer van directeur Meindersma is ook nog een seizoen werkzaam geweest in het Ambacht. De overgang van de Wieringermeer, waar alles rijdend kon worden gedaan, naar de vaarpolder was evenwel geen succes voor broer Theo. Nadat de schuit met daarop de tractor was gezonken had hij genoeg van het Ambacht. Zijn werk heeft toen nog een tijdje bestaan uit het greppelploegen in Groot Keeten.

Meindersma was een man, bruisend van ideeën, die veel van zichzelf, maar ook veel van zijn personeel vergde. De onderlinge verhoudingen tussen directeur en medewerk(st)ers waren evenwel goed te noemen. Elk jaar ging een groep 'coöperatiemensen' er een dag op uit. Dit uitje mocht op kosten van de Coöperatie worden gemaakt. Een keer is de groep langer dan één dag op pad gegaan. Siem de Wit, Reyer Hartog en Dirk Kos bezaten elk een motor. Meindersma kon er één lenen en zo ging de 'motorclub' drie dagen op trektocht door Nederland. In elk geval vergoedde het bestuur dit uitje niet.

Er heeft zelfs nog een tijdje een eigen voetbalclub bestaan. Buiten het drukke seizoen werd bijvoorbeeld gevoetbald tegen het team van de brandweer of van Mol & Blom.

Het eind in zicht

In 1958 werd het 12¹/₂ jarig jubileum nog gevierd, maar daarna was het einde van de coöperatie in zicht. Per 1 juni 1959 werd een liquidatie-balans opgesteld. Per 10 oktober van datzelfde jaar bleek dat er ruim f 9000,- te verdelen bleef. Na aftrek van kosten werd aan de leden 30 cent per snees uitbetaald. De afwikkeling van de opheffing, verkoop van materieel e.d. duurde geruime tijd. De tractoren waren redelijk snel verkocht, maar de zogenaamde caterpillar, een tractor op rupsbanden, kon men moeilijk kwijt. Uiteindelijk werd deze verkocht aan Willem Hoedjes. Siem de Wit is tot het einde toe gebleven om de boel af te wikkelen. Meindersma had inmiddels een nieuwe baan gevonden bij een coöperatie in Voorthuizen. Het hele personeel heeft hem nog helpen verhuizen en is later nog een paar dagen 'te warskip' geweest.

Het coöperatiegebouw werd verkocht aan Dorus Quax, voordien ook nog werkzaam voor de coöperatie. Quax oefende daarna zelf nog enige tijd het beroep van loonploeger uit vanuit het gebouw. De werkplaats werd verbouwd tot woning. Momenteel is het gebouw nog als zodanig herkenbaar. De grote deuren waarachter de tractoren stonden zijn nog steeds aanwezig, evenals de herdenkingstegel t.g.v. de eerstesteenlegging. De woning wordt nu bewoond door Cees Buter, getrouwd met Tiny Quax, dochter van Dorus Quax. Het pand werd nadat de verkaveling haar werk had gedaan, begin jaren '70 omgenummerd van Dorpsstraat 247 in Boomgaard 4.

Slotconclusie

Een punt dat uit notulen en gesprekken duidelijk naar voren komt is de investering van materieel. Aanschaf van tractoren en machines was duur. De economische levensduur was evenwel te kort omdat er eerder beter materieel op de markt kwam dan het oude kon verslijten. De investering werd hierdoor sneller onrendabel dan verwacht. Een probleem dat bij huidige loonploegbedrijven overigens ook niet onbekend is.

De Coöperatie is uiteindelijk verdwenen, nadat deze in feite haar werk had gedaan, namelijk het op gang helpen van de door de oorlog gehavende tuinbouw van het Geestmerambacht. Het is meestal zo dat een coöperatie floreert in slechte periodes en ter ziele gaat bij een aantrekkende economie. De Coöp. Vereniging tot Exploitatie van Landbouwwerktuigen "Geestmerambacht" G.A. heeft haar rol gespeeld op het moment dat dat nodig was. De nu nog levende oud-medewerkers getuigen van een grote mate van betrokkenheid bij het bedrijf en hun werk, zowel van hunzelf als van de toenmalige directie. Misschien paste dit wel heel goed in de wederopbouwgedachte van na de oorlog.

Bronnen:

- Notulenboek, kasboek en ledenregister Coöperatie Geestmerambacht
- Diverse losse rekeningen van de Coöperatie
- Mondelinge mededelingen van de heren Jb Bruyn te Noord-Scharwoude en S.de Wit uit Winkel, van mevrouw T.van den Berg-Magielsen te Egmond aan den Hoef en mevr. T.Meindersma-Korver te Voorthuizen

Een vrij recente luchtfoto van een deel van Zuid-Scharwoude. Links de Boomgaard, midden de Dorpsstraat, rechts de Wittekruisstraat. Het L-vormige witte gebouw links is het voormalige coöperatiegebouw. (foto Jenny van der Helm-Komen)

door Dirk Barten

Herinneringen aan 'de Nederlanden'

De straat aan de noordzijde van de Rabobank Langedijk draagt de naam 'de Nederlanden'.

Directeur Piet Zut en ik kwamen daarover eens in gesprek. Toen ik hem een paar dingen vertelde hoe deze naam tot stand is gekomen, zei hij: "Daar moet je eens iets over schrijven." Vandaar dit verhaal.

In 1878 werd de eerste Zuurkool- en conservenfabriek in de Langedijker dorpen opgericht. Deze werd gesticht door twee Duitsers, de firma Grelinger en Jansen. In 1883 werd deze fabriek voortgezet door C.Brinkman, die in 1901 tot burgemeester van Noord-Scharwoude werd benoemd. Brinkman verkocht deze fabriek in 1894 aan Peter Verburg.

De Duitser Catser bouwde in 1885 de zuurkoolfabriek 'De Nederlanden'. Joh.Frank leidde de fabriek. Hij was tevens groente-exporteur, dus een flinke afnemer van onze Langedijker producten. In de oorlogsperiode 1914-1918 werd de fabriek opgekocht door de Nederlandse regering. In 1919 werd de fabriek gesloten.

De gebouwen kregen daarna allerlei nieuwe bestemmingen. In het voorste gedeelte, net tegenover de brug, was de doodkistenfabriek van Langedijk gevestigd. Toen ik een keer met Maarten Langedijk, de laatste eigenaar van deze fabriek, sprak, hadden we het over het afhakken van klachten van afnemers. Zijn commentaar was: "Ik heb nog nooit klachten van afnemers gehad."

Andere ruimten werden verhuurd aan diverse tuinders voor de opslag van kool.

Aan de zuidzijde was een plein voor de ontvangst van de producten. Ik heb dit nooit anders gekend dan voorzien van veel onkruid tussen de stenen. Niemand deed iets aan onderhoud. De gebouwen en de omgeving er omheen kwamen steeds meer in verval. Helemaal aan het westeinde van het eiland stond de 'poterbewaarplaats', net zo één als nog recentelijk in Oudkarspel te zien was. Op die plek lag ons schuitje waarmee we naar onze proefvelden voeren, die recht achter De Nederlanden lagen. De bestemming van de gebouwen, die op mij de grootste indruk heeft gemaakt, was die van tijdelijke gevangenis. Direct na de bevrijding in 1945 werden alle NSB'ers van Langedijk, met voorop de ons opgedrongen NSB-burgemeester Stoutjesdijk, door de BS (Binnenlandse Strijdkrachten) opgehaald en in De Nederlanden gevangen gezet. Commandant was Klaas Kramer, die militaire ervaring had. Klaas werkte op ons bedrijf, de Langedijker Zaaiteelt & Zaadhandel Jacob Jong, als vertegenwoordiger en selecteur.

Dit was de enige keer dat het terrein vóór de gebouwen er toonbaar kwam uit te zien. Om de gevangenen toch een bezigheid te geven liet Klaas ze het terrein met aardappelschillertjes van onkruid ontdoen.

De laatste bestemming van het gebouw was die van Dumpstore. Cees van der Zel had het in gebruik tot het op 3 januari 1979 afbrandde. Op dezelfde plek staat nu het hoofdkantoor van de Rabobank Langedijk.

Bron:

Maarten Kuiper, *Een kijkje in de geschiedenis van Langedijk*; Hoorn 1980 *Eigen herinneringen*

De verbrande resten van 'De Nederlanden' in 1979.

Pieter Pranger, een muzikman van formaat

De schenking van een herdenkingsbord, wat foto's en twee krantenknipsels waren de aanleiding voor een kleine terugblik op het leven van Pieter Pranger, decennia lang de 'Mister Music' van westelijk West-Friesland.

Pieter Pranger werd op 29 januari 1886 geboren in Hoogwoud. Na zijn schooltijd ging hij naar het Conservatorium in Amsterdam. Wanneer hij nu geleefd zou hebben dan was hij wellicht verder weg getrokken, in die tijd keerde hij evenwel naar zijn geboortestreek terug. De overstap naar Langedijk is ontstaan omdat de fanfare Excelsior uit Noord-Scharwoude hem in 1907 gevraagd had de leiding van het korps en de omzetting naar een harmonie op zich te nemen. Volgens de overlevering stapte hij als jong dirigentje binnen in café 'Het Bonte Paard' van Klaas Bood, dat stond op de hoek van de Dorpsstraat en de Spoorstraat. Men keek verbaasd op van zo'n jong knulletje, hetgeen iemand de reactie ontlokte: "No mejoôn, moet jij dat doen?". Ja, dat moest hij doen, en hij deed het goed ook.

Een jeugdfoto van Pieter Pranger met piston, een instrument dat hij uitstekend kon bespelen

P. PRANGER, Noordscharwoude

BEVEELT ZICH AAN VOOR HET GEVEN

VAN GRONDIG MUZIEK ONDERWIJS

Vanaf die tijd heeft hij zijn stempel gedrukt op de muzikale vorming van talloze mensen.

In 1908 vestigde hij zich in Langedijk.

De naam van 'Meneer Pranger', zoals hij zonder uitzondering werd genoemd, werd vanaf die tijd met een zekere eerbied uitgesproken.

Niet dat hij daar zelf op aandrong, maar dit kwam zuiver omdat zijn muzikale kennis veel respect afdwong. Pranger werd omschreven als een man van grote plichtsbetrachting, waar invloed van uitging. Die plichtsbetrachting verlangde hij echter ook van zijn leerlingen en muzikanten.

Al snel na zijn vestiging op Langedijk startte hij met het geven van muzieklessen aan huis.

Daarnaast wist men hem spoedig te vinden als dirigent, of directeur zoals dat vroeger heette, van diverse muziekverenigingen. In maart 1915 werd hem gevraagd de leiding op zich te nemen van de fanfare 'Kunst na Arbeid' te Zuid-Scharwoude wegens het vertrek van dirigent Hopman. In 1922 vroeg Bergens Harmonie Pranger als muzikaal leider. Alsof dit nog niet genoeg werk met zich meebracht, stond hij later ook nog voor de fanfare 'Onder Ons' uit Dirkshorn en Winkels Harmonie te Winkel.

Voordat de repetities van de verschillende verenigingen begonnen, startte Pranger om vier uur 's middags met les geven aan zijn leerlingen.

Dit hield hij vol tot half acht.

Daarna dirigeerde hij tot 's avonds tien uur.

Ruim dertig uur per week besteedde hij op die manier aan de praktijk. Daarnaast zat hij thuis uren achtereenvolgend te componeren en te arrangeren.

Zelf had hij in 1908 de aanzet gegeven tot uitbreiding van het symphonieorkest 'Sempre Crescendo'. Jaren lang is hij ook van dit gezelschap de muzikale leider geweest.

Het Symphonieorkest Sempre Crescendo tussen 1925 en 1930.

*Achter v.l.n.r: 1. Jan van Zijl, 2.Maarten Kuiper (loco), 3.Klaas Klingeler, 4.Jaap Hopman, 5.Jan van Eeten
Midden: 1.Siem Swager, 2.Piet Kok, 3.Klaas van Nienes, 4.Freek Moeijes, 5.Jaap Buishand, 6.W.J.Smit (dir.Gasfabriek),
7.Klaas Sijphee, 8.Grietje Keppel, 9.Anne Kooij, 10.Ma Schuitemaker
Voor: 1.Jaap Stammis (Broek), 2.Grietje Bakker-Heeman, 3.Mevr.Smit (van W.J.Smit), 4.Pieter Pranger, directeur, 5.Grietje
Pluister, 6.Marie Slotemaker, 7.Trijnie Kostelijk (Oudkarspel)*

Pieter Pranger was een man van strakke leiding. Nonchalance kon hem uitermate ergeren, niet alleen van zijn muzikanten maar ook als het publiek zich niet netjes gedroeg tijdens een concours of uitvoering.

Zo is het gebeurd dat tijdens een fanfare-uitvoering van Kunst na Arbeid twee vrouwen in de zaal, dwars door de muziek heen druk zaten te praten. Pranger had zich hier al enige tijd aan geërgerd en dit ook laten blijken, maar de dames gaven geen asem. Al dirigerende wist hij het korps een teken te geven. Plotseling sloeg Pranger af en het orkest viel compleet stil. "En ik bak ze altijd in de butter," klonk het uit de zaal. Pranger draaide zich om, richtte zich tot de kwebbelende dames en zei: "Als jullie klaar zijn met eten koken, dan gaan wij verder."

Naast de leiding van de genoemde muziekverenigingen gaf hij vanaf 1912 zijn medewerking aan de Westfriese Bond van Harmonie- en Fanfarekorpsen. Bij de Bond van Orkest-dirigenten werd Pranger gezien als een groot voorbeeld en zijn oordeel werd hoog aangeslagen.

In 1947 viel hem de eer te beurt de eerste ereburger van de gemeente Langedijk te worden. De plaats waar hij veertig jaar had gewoond en gewerkt. In datzelfde jaar eerde Bergens Harmonie hem met een prachtig blauw bord ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum aldaar als dirigent.

Het bord dat Pieter Pranger in 1947 van Bergens Harmonie ontving (foto Piet Ooijevaar)

Het plotselinge einde

Op vrijdag 29 november 1949 begaf Pieter Pranger zich met de bus naar Alkmaar. Na jaren al zijn verenigingen op de fiets te hebben bezocht, een hele klus waar het bijvoorbeeld Bergen en Winkel betrof, had hij besloten zich een Solex aan te schaffen. Eindelijk zou hij eens op een makkelijke manier zich kunnen verplaatsen, vertelde hij vergenoegd aan zijn medepassagiers. Na aanschaf van het motorrijwiel besloot hij om vanuit Alkmaar over Koedijk naar huis te gaan. Halverwege de Kanaaldijk voelde hij zich echter onwel worden. Hij had nog de tegenwoordigheid van geest om de Solex tegen een hek te zetten, waarna hij viel en in elkaar zakte. Bij deze val liep hij een zware hersenschudding op. Omwonenden waar-schuwden medische hulp en per ambulance werd hij vervoerd naar het Centraal Ziekenhuis in Alkmaar. Niet lang daarna overleed hij daar. Groot was de verslagenheid toen men het overlijden vernam. Meneer Pranger weg? Dat kon niet waar zijn. Het is bekend dat verschillende mensen op Langedijk die dag vergaten om te eten. De dinsdag daarop vond onder zeer grote belangstelling de teraardebestelling plaats op de begraafplaats aan de Kerklaan in Noord-Scharwoude. Zelfs de vorm van zijn grafsteen herinnert aan zijn muzikale leven. Alle verenigingen heeft hij tot zijn dood geleid. Hij werd opgevolgd door Dirk Visser uit Blokker.

Posthume waardering

Gedurende de lange periode dat Pieter Pranger ettelijke leerlingen muziekonderwijs heeft gegeven, maakte hij gebruik van zelf samengestelde opleidingen.

Het doel van Pranger was de muzikanten van zijn korpsen op te leiden voor de examens van de Algemene Nederlandse unie van Muziekverenigingen. Dat de aanpak aansloeg bewezen de vele leerlingen die slaagden voor de examens.

Na zijn dood werd besloten om de lesstof te bundelen in een boekje dat de titel meekreeg 'De grondbeginselen der muziek'. In augustus 1950 verscheen het boekje met steun van het Jan Gregoorfonds. Het behoeft geen betoog dat het boekje direct gretig aftrek vond bij de leden van zijn verenigingen. Zo bleef Pieter Pranger ook na zijn dood nog de muziekpedagoog voor velen die de grondbeginselen van de muziek wilden leren kennen.

Het herdenkingsbord heeft een mooi plaatsje gekregen in de trouwzaal van 't Regthuis, waar het door iedereen kan worden bewonderd.

Bronnen:

- Enkele krantenknipsels omtrent het overlijden van P. Pranger uit 1949 geschonken door de familie Sikkema uit Venhuizen, hiervan ook de jeugdfoto en het bord.
- Koeman W. en J. Marsman, 100 jaar Kunst na Arbeid, 1994
- Ouweltjes J.P. en H. Schavemaker, 100 jaar Excelsior, 1996
- Pranger, P. De Grondbeginselen der muziek, 1950

Een vuilnispraatje.

Als iets is veranderd in onze gemeente, dan is het wel de vuilnisophaaldienst. Laten we eens een stapje terug doen in de tijd en gaan kijken hoe of het huisvuil werd verwerkt in de tijd dat de Langedijker dorpen nog kleine zelfstandige gemeenten waren. Dat wil dus zeggen, vóór 1 augustus 1941.

Bijna alle vuil werd, zonder er lang over na te denken, in de Voorburggracht of Achtergracht gegooid en men zag daar echt niet zoveel kwaad in. Denk niet dat er zoveel huisvuil was als tegenwoordig. Oh, nee!

Alles wat maar brandbaar was werd in de winter in de kachel verstookt. Kranten werden gebruikt als pakpapier en ook versneden tot closetpapier (pleebriefjes). Plastic was er nog niet. Hout werd gezaagd en verhakt tot brandhout, want in de meeste gezinnen moest 's morgens de kachel nog worden aangemaakt en was wat fijn brandhout onmisbaar. Zelfs de as die de kachel opleverde werd in de winter over de soms gladde straat gegooid. In de zogenaamde schoonmakerstijd werd er door het gemeentebestuur soms een ophaaldienst ingesteld, maar dat beperkte zich tot een paar maal per jaar.

In 1941 kwam er van gemeentewege een regeling tot stand voor het ophalen van het huisvuil.

De vier Langedijker dorpen waren toen samengevoegd tot één gemeente en daardoor was een regelmatige ophaaldienst beter te realiseren. Er werd een vaste route opgesteld, zodat ieder wist op welke dag de vuilnisschuit langs kwam. Het bedrag aan reinigingsrecht, wat door elk gezinshoofd moest worden betaald, werd vastgesteld op vier gulden. Ja, inderdaad, u leest het goed 'de vuilnisschuit'. Dit was voor de Langedijk de meest praktische oplossing met al zijn eilanden en achterafjes die alleen per schuit waren te bereiken. Langedijk was toch een vrij moeilijke gemeente om een passende regeling te maken. De nieuwe uitbreidingsplannen moesten per auto worden verlost van het huisvuil, terwijl de overige huizen met de schuit werden bezocht.

Het werd ook hoog tijd dat er zo'n vaste ophaaldienst kwam, want er werd steeds meer vuil clandestien gestort. Als er eenmaal zo'n plekje was, dan werd het vaak snel groter. Bij het Waardje was zo'n plek, aan de Woudmeerkade was er ook één, alsook in het Zuiderdel. Tot 1946 werd nog regelmatig huisvuil gestort op de gemeentelijke stortplaats op het zogenaamde 'Vrouwenlandje'. Dit was een akkerpunt welke uitstak in het Barnewiel van Oudkarspel.

In die tijd werd er nog regelmatig vuil verbrand, zodat geen grote vuilnisbelt te zien was. Aardig is in dit verband een berichtje in de Langedijker Courant van 22 maart 1913. We lazen daar het volgende. *Het Armenhuis van Oudkarspel is gesloopt na de brand. Er zal verkoop plaatsvinden van 'Haardasch' en Vuilnis.* Zowel vuil als as waren dus een verkoopbaar product.

Op 1 januari 1946 werd de huur van het Vrouwenlandje, voor 10 gulden per jaar, opgezegd en kregen de Kerkvoogden van de Ned. Herv. Kerk te Oudkarspel te horen dat het gemeentebestuur dit niet meer nodig had. Er was namelijk een nieuwe stortplaats ontstaan door de aanleg van het uitbreidingsplan 'Centrum', waar later de Maurits- en Frederik Hendrikstraat zouden verrijzen.

Dit ruim 22 ha grote plan moest bouwrijp worden gemaakt. Voor het dichten van de talrijke sloten had men duizenden tonnen zand nodig. Dit zand werd op een bepaalde plek in dit plan tot op grote diepte opgezogen door een zandzuiger. Dit diepe meer, zo werd besloten, zou de bestemming krijgen van 'Gemeentelijke vuilstortplaats'. Dit is het dan ook jarenlang geweest.

Weliswaar waren er vaak klachten over stankoverlast, maar als de wind wat draaide dan werden de klachten weer minder en tenslotte is zo de hele gezogen kuil volgestort. In later jaren werd o.a. op de plek van de vuilstort de Anna van Saksenstraat gebouwd.

We laten de eens bekende vuilnisman Dirk Zutt eens vertellen hoe of het in die tijd in zijn werk ging. Jammer genoeg is Dirk enkele jaren geleden overleden, maar in een krantenartikel staat zijn verhaal geschreven.

Hij werd in 1941 aangesteld in gemeentedienst tegen een weekloon van 24 gulden. Het verslag werd gemaakt op 3 november 1967 en Dirk vertelt als volgt: "Ik doe dit werk nu al zo'n 25 jaar, waarvan ik de meeste jaren alles kloetende met de vuilnisschuit moest doen. Gelukkig hebben we sinds een paar jaar een motorschuit, wat een hele verbetering is. We deden in het begin dit werk met z'n tweeën, maar toen de vuilnisauto kwam moest er één weg en moest ik het alleen doen. 't Is een hele klus, want de meeste klanten zitten nog aan het water.

Zo laveerde de vuilnisschuit door de Voorburggracht.

Ik moet helemaal van het Noordend van Oudkarspel tot het end van Broek en dan moet ik nog twee keer per dag de schuit lossen met de vork en de schop." Bij de scheepswerf van Henk de Wit was speciaal voor de vuilophaaldienst een schuit geconstrueerd zonder spanten. Hierdoor kreeg de schuit geen 'vakindeling' waardoor deze makkelijker te lossen was.

"Het is eigenlijk een rotbaan," vervolgt Dirk, "dat kroos hier, daar kun je haast niet doorkomen. Maar je hebt je vaste wijken en regen of hagel en soms onweer, je moet er door." Zutt onderbreekt hier zijn verhaal, stopt en springt op de wal. Een kist of krat vol vuilnis stort hij uit in de schuit. Wolken as vliegen hem om de oren.

*Vóór er een vuilnisauto was, ging het zo.
Een foto van vóór 1960 in de Juliana van Stolbergstraat.*

Achtertuintjes bieden een onthullende aanblik van lange jaeger onderbroeken en andere pikante kledingstukken, maar Zutt heeft daar geen oog voor. Hij is alweer in de schuit gesprongen en laveert naar de overkant. Daar staat een groot 200 liter vat te wachten wat Dirk rollend en schuivend leegt. Echte vuilnisemmers hebben ze hier nog niet. Wastobbes, ketels en dozen, volgestampt met huisvuil, tuin- en keukenafval. In de kooltijd versperren de koolschuiten zijn vaarroute. Hij moppert daar niet over. Die mensen moeten ook hun brood verdienen en over een paar weken is die kooltijd weer voorbij.

We laten Dirk weer even aan het woord: "In de winter dan is het wat, hoor. Als de sloten bevroren zijn moet er toch vuilnis opgehaald worden. Gelukkig krijgen we dan wel hulp. Met een grote kist met draagarmen eraan gaan we dan de onbereikbare plekken opzoeken. Via deze kist gaat het dan op een vrachtwagen naar de stortplaats. Geen lolletje."

Langzaam kwam er verbetering in de vuilnisophaaldienst. In 1960 werd er een overeenkomst gesloten voor een 'Gezamenlijke vuilnisophaaldienst' door meerdere gemeenten. Deze waren zelf juist te klein om het zelfstandig te doen. De aangesloten gemeenten waren, naast Langedijk: Harenkarspel, Sint Maarten, Nieuwe Niedorp, Oude Niedorp, Warmenhuizen en Winkel. De dienst zetelde in Warmenhuizen.

Er werd een vuilnisauto aangeschaft en uniforme zinken emmers, welke f 7,75 per stuk kosten. De stortplaats in Noord-Scharwoude raakte vol en er werd door de Gezamenlijke ophaaldienst een nieuwe plek gevonden om te storten in Krabbendam.

*Dirk Zutt op weg naar de stortplaats in Noord-Scharwoude.
Op de achtergrond de zuurkoolfabriek 'Nieuw Leven'.*

Een hele verbetering, de auto van de Gezamenlijke dienst met de zinken emmers.

Eind 1966 werd met de Firma Spaansen uit Winkel een overeenkomst gesloten om éénmaal per week het zogenaamde grofvuil op te halen en ook daar te storten.

Het is jarenlang zo doorgegaan totdat, mede door de verkaveling van het Geestmerambacht, alles in een stroomversnelling kwam. De vuilnisshuit werd overbodig en er volgde een besluit tot het organiseren van een eigen ophaaldienst. Een liquidatieplan werd opgesteld om de gezamenlijk bestaande ophaaldienst te ontbinden.

Er werd overgegaan tot aansluiting bij de vuilverbrandingsdienst in Alkmaar. De zinken emmers werden overbodig, aangezien het vuil in plastic zakken moest worden aangevoerd. Menige oude vuilnisbus zal nog ergens in een hoek staan, al dan niet gevuld met planten.

Begin jaren '90 werden de zogenaamde groene en grijze rolemmers ingevoerd en werd het huis- en tuinvuil gescheiden opgehaald.

Een gedeelte werd gecomposteerd, terwijl het andere gedeelte naar de verbrandingsovens in Alkmaar werd getransporteerd. Als Dirk Zutt dit nog eens zou kunnen zien, zou hij wel zeggen: "Wat hew ik wat ofmedderd."

Bronnen: - Krantenartikel over Dirk Zutt

Van 'poepe' - en 'Deense' witte kool

Bijna 100 jaar geleden kwam Jacob Jong, een visser uit Schellingwoude, net getrouwd met Neeltje de Vries naar Noord-Scharwoude. Jacob had besloten zijn netten op een andere stek uit te zetten. Per 1 juni 1899 nam hij de kruidenierswinkel, waarin ook nog wat groentezaad werd verkocht, over van Piet de Wit.

Eigenlijk had Jacob Jong meer interesse voor de zaadhandel dan voor de kruidenierswinkel, maar ja, dat was de basis voor een bescheiden inkomen, waarvoor zeer lange dagen moest worden gewerkt.

Op maandagmorgen om 7 uur ging de winkel open en pas laat op de avond werd hij gesloten. Zes dagen in de week, vijftien uur per dag was de winkel open. Zondag was de dag voor de kerkgang, twee diensten en daar tussenin leidde hij de zondagsschool.

Hij produceerde er wat zaad van en ontdekte dat zo'n type kool het bij de Langedijker tuinders 'goed deed'. Jacob was inmiddels al zo in Langedijk ingeburgerd dat hij het soort *Langedijker vroege witte* noemde. De tuinders doopten het echter om in *poepewitte*. Poep (afgeleid van het Duitse *Bube;red*) was nu eenmaal de Langedijker naam voor iets of iemand uit Duitsland vandaan. Het meest bekend waren de *lappiespoepen*, de Duitse marskramers die met manufacturen ventten.

Het verhaal gaat dat een dienstbode, die een klant in de winkel bediende, in opperste verwarring bij Jacob kwam en zei: "Nou hew'k een klant die een ons poepemigge wul." (poepemigge is de Westfriese naam voor paardenvliegen).

Het winkeltje van Jacob Jong (rechts) kort na de eeuwwisseling. (Nu Dorpsstraat 636)

Poepewitte

De Langedijker tuinders kochten bij Jong de groentezaaden die ze zelf niet konden produceren. Soms, als ze een misoogst hadden, kwamen ze ook wel bij hem kijken of hij nog zaad van Langedijker sluitkoolrassen voorradig had. Na enkele jaren, om precies te zijn in 1904, vond Jacob zijn eerste klant in Duitsland. Hij ging op reis naar Duitsland en kwam onderweg een soort kool tegen dat in Langedijk nog onbekend was. Het was een vroeg type kool witte kool dat niet snel barstte.

Brinkman

Een andere bekende Langedijker uit Noord-Scharwoude had ook al een wittekoolras uit het buitenland meegenomen. Burgemeester Brinkman, die van 1883 tot 1894 de leiding had van de Vereenigde Noord-Hollandsche Conservenfabriek, nam deze fabriek over van de Duitsers Grelinger en Jansen, die er weinig van gemaakt hadden. Naast het locale product, de zuurkool, begon Brinkman op bescheiden schaal in blik te produceren.

In 1894 nam Peter Verburg de fabriek over.

Brinkman was een veelzijdig en ondernemend man. Hij was conservenfabrikant, een tijdlang gemeenteontvanger en vanaf 1901 zelfs burgemeester van Noord-Scharwoude. Daarnaast was hij ook organist van de Nederlands Hervormde Kerk.

In de Langedijker Courant van 17 januari 1933 stond hierover het volgende artikel:

Zondag 22 januari hoopt de heer C. Brinkman, oud-burgemeester, den dag te herdenken waarop hij voor 55 jaar tot organist werd benoemd bij de Ned. Herv. Gemeente alhier. Een tijdperk van thans één en dezelfde gemeente te hebben gediend mag zeker wel als een grote zeldzaamheid worden beschouwd. De heer Brinkman, die de acht kruisjes nabij komt, beoefent nog met ambitie het organistschap. De tand des tijds heeft aan zijn vaardigheid op het instrument nog weinig afbreuk gedaan. Nog steeds weet hij het gesproken woord op juiste en muzikale wijze te illustreren, - tot ons te doen spreken. Voegen we hieraan nog toe dat de heer Brinkman het somtijds fijne notenschrift nog zonder behulp van een bril leest, en dat hij in dien 55-jarigen loopbaan een niet noemenswaardig aantal beurten heeft verzuimd, - dan kan dit jubileum wel als een groote bijzonderheid worden aangeteekend en is een felicitatie voorzeker op haar plaats.

Het bijzondere van Brinkmans loopbaan als organist was dat hij als eerste en laatste organist het Flaes-orgel in de Noordscharwouder kerk heeft bespeeld.

Het orgel werd opgeleverd in 1878 toen Brinkman werd benoemd. Kerk en orgel verbrandden door blikseminslag op 14 oktober 1934.

Brinkman vroeg om ontslag per 1 januari 1936.

Denen

Mijn vader heeft mij verteld dat Brinkman van een reis naar Denemarken een type kool heeft meegenomen en aan de Langedijk geïntroduceerd.

Voordien was deze kool hier onbekend. Het bijzondere aan deze kool was dat deze bewaarbaar was.

Hierdoor was het dus mogelijk gemaakt dat men kool in de herfst kon oogsten, ze op de 'dars' bewaren en dan in de winter en het voorjaar, als de prijzen hoger waren, te verkopen. Dit type kool werd door de tuinders *Deense witte* genoemd en was het prototype van alle witte bewaarkoolrassen die we nu nog kennen.

Amager

Hier hoort nog een verhaaltje bij!

De Deense naam van dit ras was *Amager* en het was afkomstig van een klein eiland vlak bij Kopenhagen. Tegenwoordig is dit eiland met een paar bruggen verbonden met de Deense hoofdstad. Het grootste deel van Amager wordt in beslag genomen door de luchthaven Kastrup. Het eiland Amager werd sinds 1520 bewoond door tuinders, afkomstig uit West-Friesland en Broek in Waterland.

De Deense koning Christiaan II had een Hollandse maîtresse, Duyveke genaamd, die samen met haar moeder Sigrid dicht bij het kasteel van de koning woonde.

Om haar 'iets van thuis' te laten voelen, en om de Hollandse tuinbouw voor de poort van Kopenhagen te hebben, gaf de koning de emigranten land op Amager in eigendom. Ze mochten hun religie en beroep ongestoord uitoefenen; kortom ze waren geziene gasten.

Op de bruiloft kreeg het bruidspaar een cadeau aangeboden dat bestond uit een zak met zaden van de groenten die op Amager geteeld werden.

Het is dus wel mogelijk, dat het type Amager-kool, dat bij ons de *Langedijker witte* bewaar of *Deense Witte* werd genoemd, toch nog oorspronkelijk uit ons West-Friesland komt.

Bronnen:

- Kuiper, Maarten -
Een kijkje in de geschiedenis van Langedijk, Hoorn 1980
- Alkmaarsche Courant
- Langedijker Courant
- Hansen, Tage - *The Story of an Island in the country of*
Hans Christian Andersen, Copenhagen 1946,

Een briefkaart uit 1883.

Vorig jaar werden wij, naast vele andere schenkingen, verrast met een oude briefkaart. Voorbedrukt met een paarse zegel van 2½ cent en gestempeld te Amsterdam op 9 november 1883. De briefkaart was gericht aan den Edel Achtb. Heere C. Kroon Mzn, Burgemeester van Oudkarspel. Op de achterzijde staat te lezen:

'De door UEA. aan mij gezonden remise ad. f54,90, in Uwe gemeente bijeengebracht ten behoeve der noodlijdenden in Indië, is behoorlijk bij mij ontvangen.'

Amsterdam,
9 November 1883.

(handtekening)
Penningmeester van de
Hoofdkommissie voor de
ramp in Nederl. Indië.

Op 20 mei 1883 was de bodem van Krakatau reeds open-
gescheurd met een donderend geraas.

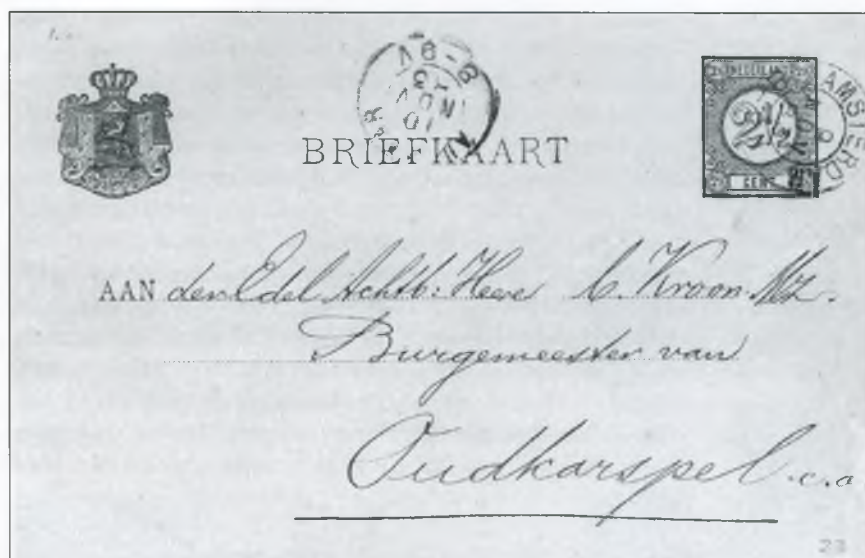
Het geluid was tot in Batavia (Djakarta) te horen.

Vier dagen verduisterde een asregen de gehele omgeving.

Een Duits schip 'de Pallas' voer op het moment van de
uitbarsting in Straat Soenda en belandde in de asregen,
die zo dicht was, dat het licht moest worden ontstoken.

Dit alles was nog maar een voorproefje van het werkelijk-
ke onheil dat zou plaatsvinden in augustus.

As en puimsteen (gestolde lava) werden over een afstand
van 400 Ned. mijlen verspreid. Een geweldige vloedgolf
rees tot 35 meter hoogte en verwoestte de stad Telok
Betong. De mensen vluchtten de bergen in, maar toch
vonden zo'n 6000 mensen de dood. Op het eiland Merak
eiste de vloedgolf 10000 mensenlevens.

De voorzijde van de briefkaart

Welke ramp had zich nu wel in 1883 voltrokken dat er in
alle plaatsen in Nederland geld was ingezameld. Wij zijn
eens gaan zoeken en vonden het volgende.

Een vloedgolf als gevolg van de uitbarsting van de vul-
kaan de Krakatau op 26 en 27 augustus 1883, richtte een
spoor van vernieling aan op de kust van West-Java en
Zuid-Sumatra. Het aantal slachtoffers liep in de tienduizenden. Sinds 1680 had een uitbarsting niet meer plaats-
gevonden. Men had dan ook niet verwacht dat er ooit
nog een vulkaanuitbarsting zou gebeuren.

Krakatau was een vulkaaneiland van 821 meter hoogte
dat met nog twee eilanden, Verlateneiland en Laageiland
in Straat Soenda lag.

De Maleise naam was Goenoeng Poelau Rakata, hetgeen
'bergeiland Rakata' betekent. Krakatau, dat het grootste
was, zakte voor een groot deel, na de uitbarsting in zee.
Van het oorspronkelijke vulkaaneiland was hierna nog
maar een derde over. Twee eilanden, die voor die tijd niet
bestonden, kregen de namen van Calmeyer eiland en
Steers eiland.

In 1928 kwam het tot een volgende uitbars-
ting, die evenwel minder was dan die van
1883. Ten behoeve van de getroffen en werd
kort na de ramp in het gehele land een inza-
meling gehouden.

Hoe groot de landelijke opbrengst is
geweest is niet te achterhalen, maar we
weten nu dat de inwoners van Oudkarspel
bijna vijfenvijftig gulden bijeen brachten,
getuige de briefkaart.

Bronnen: - Diverse encyclopedieën, waaronder
met name Winkler Prins 2e druk 1886

Het eiland Krakatau in Straat Soenda tussen Sumatra en Java

Toneelvereniging 'Jong Leven'

Aanleiding

Zo rond het jaar 1920 werd er enorm veel propaganda gemaakt voor het premievrije staatspensioen. In elke stad en op elk dorp was wel een afdeling van deze bond voor Staatspensionering. Zo kon het gebeuren dat op voorstel van de afdelingen Oudkarspel en Noord-Scharwoude een toneelclub werd opgericht. Deze club had speciaal tot doel, het opvoeren van propaganda stukken, om hiermee het grote nut van een premievrij staatspensioen te bewijzen en het grote schrikbeeld van arme oude mensen aan de kaak te stellen.

Tot oprichting van deze toneelvereniging werd een bijeenkomst gehouden in café 'De Olifant' aan de Luizeknip te Oudkarspel. Er meldde zich een twaalfstal personen aan die wel lid van deze groep wilden worden. Dit waren de dames:

Anne Vriesman
Alie van Meurs
Jaan Thomas
Trien Aarsen
Grietje Heijman
Aagje Weeland
Nelle Kramer Mdr

en de heren:
Jan Meeldijk
Jan Kuilman
Nicolaas Carnas
Arie Keppel
Dolf Visser

Als afdelingssecretaris zou fungeren de heer Jan Bruin, de vader van het Armenhuis te Oudkarspel.

Als souffleur wilde optreden de heer P.J.Kat, de schuitemaker aldaar. De regisseur werd gevonden in mevr.E.Bankersen-Boot, die op dit gebied wel wat ervaring had. Hiermee was de zaak rond.

Er is echter geen juiste oprichtingsdatum bekend. Wel dat het in het jaar 1924 was.

Jong Leven

De naam welke voor de vereniging werd gekozen was misschien te danken aan de vorige toneelvereniging in Oudkarspel 'Cicero' genaamd en welke ter ziele was gegaan. Zo kwam men op de naam 'Jong Leven', in dit geval een verklaarbare naam. Er werd besloten om elke week een repetitie te houden in het lokaal 'De Olifant' van de heer P.Kuilman, die dit gratis ter beschikking stelde. Het eerste toneelstuk dat voor opvoering werd gekozen was het propagandastuk 'Oud en Arm' en de eerste opvoeringsdatum werd bepaald op 9 december 1924.

Het werd voor 'Jong Leven' en haar leidster een groot succes. De zaal van 'De Olifant' was tot in alle hoeken bezet en er kon gesproken worden van een goede start.

Er werden twee leden uit de toneelgroep gekozen om verdere besprekingen met het bestuur van Staatspensionering te voeren en de belangen van 'Jong Leven' zo goed mogelijk te behartigen.

De heren Jan Kuilman en Arie Keppel werden hiervoor aangewezen. Na het optreden van 9 december werd 'Jong Leven' uitgenodigd door de Oudkarspeler onderlinge ziekteverzekering 'Hulp in Nood', ter gelegenheid van hun 25-jarig bestaan. 'Jong Leven' kon in dit geval niet met hetzelfde toneelstuk komen, aangezien het vaak hetzelfde publiek betrof. Er werden voor deze avond twee eenacters ingestudeerd, namelijk 'De macht der vrouw' en 'O, die neus'. Het werd opnieuw een groot succes. 'Jong Leven' was op de goede weg. Men trad hierna nog op met het stuk 'Oud en Arm' te Castricum en daarna te Noord-Scharwoude in de zaal van Jan de Bakker, later Tivoli.

Aan het noordeinde van Oudkarspel stond het café 'De Olifant', het geboortehuis van de toneelvereniging 'Jong Leven'. Het café is het witte gebouw in het midden. (Nu Dorpsstraat 992)

(foto uit NH in Woord en Beeld)

'Het Kleine Tooneel' te Noord-Scharwoude

V.l.n.r. de dames: E.Deutekom-Wit, J.Deutekom-Berkhout, A.Stam-de Geus, A.Prijs-Nap, T.Slikker-Dekker.

De heren: G.Deutekom, P.Deutekom, Jac.Prijs, S.Kuiper, Jb Deutekom en H.Slikker.

Koerswijziging

Een tegenvaller was dat mevrouw Bankersen-Boot door familieomstandigheden moest bedanken.

Bij de eerstvolgende vergadering werd door 'Jong Leven' een volledig bestuur gekozen. In het verleden werd veel overgelaten aan de Bond voor Staatspensionering, maar men wilde wat zelfstandiger gaan optreden. Jan Kuilman werd voorzitter, Arie Keppel secretaris en Anne Vriesman ging op de centen passen. Er werd meegedeeld dat Hendrik Slikker was gevraagd om als leider van de toneelgroep op te treden. Verder werd gezegd dat de laatste uitvoering bij Jan de Bakker een verlies had opgeleverd voor de Bond voor Staatspensionering. Deze bond wilde nu niet meer garant staan voor een volgende uitvoering. 'Jong Leven' besloot nu om niet uitsluitend propagandastukken op te voeren, maar meer zelfstandig op te treden en zelf hun keuze te bepalen. Als zaal van opvoering werd gekozen voor Cor Vis, de zaal dus van 'Het Huis de Brederode'. Gelukkig leefde men op goede voet met de zustervereniging uit Noord-Scharwoude, 'Het Kleine Tooneel' genaamd, zodat er soms wat rekwi-sieten zoals meubelen werden geleend.

Na een wat mislukte kermisuitvoering werd gekozen voor een mooi toneelstuk 'Het hoogste recht'. De regisseur Hendrik Slikker zei echter: "Als ik met dit zelfde clubje moet optreden, dan gaat dat niet door. Er moeten wat nieuwe krachten worden aangetrokken, anders doe ik het niet."

Reorganisatie

Er had daarna een totale reorganisatie plaats. Hendrik Slikker speelde zelf ook mee. Als nieuwe leden worden genoemd: Jan Huigen, Piet Kist, Cor Wagenaar en Teun Jongbloed. Alles ging nu beter. Het stuk 'Een halsbrekend huwelijk' werd voor de prijs van f 80,- opgevoerd in de zaal van C.Vis te Oudkarspel. Dit gebeurde op uitnodiging van de vereniging V.V.V.V.V., een vereniging die een betere kermisviering beoogde. Er werden steeds meer stukken gekozen die aangepast waren aan de vraag.

In die tijd werd bij alle kermissen op maandagavond een toneelavond gegeven. Stukken als 'De verjongde professor' en 'In pyjama' leenden zich daar heel goed voor. Af en toe werden enkele nieuwe leden ingeschreven en soms gastrollen vervuld. Nieuwe namen als Klaas Borst, Grietje Schouten en Aafje Moeijes duiken op. Nieuwe stukken werden opgevoerd, zoals 'Een partijtje poker', 'De erfgenamen van Rouboudin' en 'Kleine mensen'.

Verhuizing

De toneelvereniging groeide op tot een in de gehele omtrek graag geziene club. Ook aan de Langedijk waren ze zeer populair, waarvan de meer dan 1100 donateurs een bewijs waren. Alleen al voor deze donateurs werden meerdere uitvoeringen gegeven.

In 1938 ging de club verhuizen naar Concordia in Noord-Scharwoude. Als nieuwe regisseur trad op Piet Deutekom en later Jac. Prijs. Dit waren leden van het eerder bestaande 'Kleine Tooneel'.

Latere jaren

De oorlogsjaren waren zoals voor elke vereniging toch wat moeilijke jaren. De vereniging werd verplicht door de Duitse bezetters om toe te treden tot de kultuurkamer. Iets waarvoor velen een tegenzin hadden.

Het was geen makkelijk besluit wat moest worden genomen. Na veel discussie besloot 'Jong Leven' evenwel op 9 mei 1942 om toe te treden en kon men dus doorgaan met het geven van uitvoeringen.

Een foto van 'Jong Leven' uit de beste jaren van hun bestaan.

V.l.n.r. boven: Piet Hop, R.Spanjaard-Kaas, Jan Eecen

Vooraan: Klaas Schuijt, Hed de Vries, Diet de Vries-Deutekom, Hendrik Slikker, Annie van Dort-Nieman, Cor Goemans en Har Kuiper.

De vereniging bestond toen uit de volgende leden:

G.Deutekom, voorzitter

P.Kist, secretaris

A.Voogt-Dekker, penningmeester

Jac.Prijs, regisseur

R.Spanjaard-Kaas

C.Voogt

A.de Groot-Vos

A.van Dort-Nieman

J.Kuilman

J.Klinkert

H.Kuiper

Er zullen er zeker nog enkele meer zijn, maar de notulen laten het afweten. Jong Leven' maakte een zeer bloeiende tijd door. Met het oog op de toekomst werd een jeugdtonneelgroep opgericht, die nog enkele jaren met wisselend succes heeft opgetreden.

Met 'Jong Leven' ging het, mede door gebrek aan goede spelers, steeds moeilijker.

Na enkele jaren traden er nog meer nieuwe leden toe, zoals Hed de Vries, Piet Hop, Cor Goemans, Jan Hop, Jan Eecen, Klaas Schuijt, Diet de Vries-Deutekom en Nel Smit-Gelder.

Krantenkoppen zoals: 'Jong Leven na jaar weer op toneel' en 'Jong Leven herstellende van inzinking', duiden op een depressie waar ze niet meer uitkwamen.

Een opname uit 'Uw wil geschiede'

V.l.n.r.: A.van Dort-Nieman, Jan Klinkert, Gerard Deutekom en A. de Groot-Vos.

Dit decor werd, zoals altijd, prachtig verzorgd door D.Dirkmaat.

Jammer van zo'n prachtige toneelvereniging die in de glorie-tijd in de gehele kop van Noord-Holland met groot succes optrad en in drie maanden tijd 34 uitvoeringen gaf.

Zou er nog eens...?

Bron: Notulen Jong Leven.

Een priesterfeest in 1938

'De Langendijk haalt een priesterzoon in' staat er boven een krantenknipsel. Mevrouw Slink-Kuilboer uit Noord-Scharwoude verstrekke ons een poos geleden enkele foto's en gegevens over een feest ter gelegenheid van haar Heerom Jan Kuilboer. Eén en ander speelde zich af op 16 en 17 juli 1938. Aan de hand van de beschikbare gegevens een impressie.

In het gezin van slager Pieter Kuilboer en zijn vrouw Anna van Diepen werd op 15 juli 1910 een zoon geboren die Johannes Petrus werd genoemd. Deze zoon, die kortweg Jan werd genoemd, was het tweede kind in het slagergesin. Dochter Bertha was al in het jaar daarvoor geboren. Na Jan werden achtereenvolgens nog geboren Pieter Johannes in 1912 (Piet), Johannes Cornelis in 1913 (Joop), Lucia Sibertha in 1915 (Luus), Theodorus in 1919 (Dirk), Cornelis Adrianus (Cor) in 1922 en als laatste Petrus Simon in 1925 die Peter wordt genoemd ter onderscheid van zijn oudere broer Piet.

Het gezin Kuilboer op de foto (± 1927). We zien achtereenvolgens van links naar rechts:

Achter: 1. Bertha, 2. Luus, 3. Joop, 4. Piet, 5. Jan; vooraan:

1. Cor, 2. moeder Anna, 3. Peter, 4. vader Piet, 5. Dirk.

Priester worden

Jan Kuilboer trad niet in de voetsporen van zijn vader, die in 1907 een slagerij had gekocht van Cornelis Blauw aan de Spoorstraat in Oudkarspel. Jans broers zouden vader wel volgen. Piet en Dirk zetten de slagerij aan de Spoorstraat voort, Joop kocht de slagerij van Piet IJff en verhuisde naar Zuid-Scharwoude. Diens zoon Peter runt daar nog steeds een slagerij. Nee, Jan was voorbestemd om priester te worden. Hij ging hiervoor eerst naar het klein seminarie in Boulogne sur Mer en later naar het groot seminarie in Arras (Atrecht) in Frankrijk. Op 10 juli 1938 werd hij, na twaalf studie jaren, tot priester gewijd in de kathedraal 'St Vaart' van Arras, beter bij ons bekend als Atrecht in noord Frankrijk.

Monseigneur H. Dutoit wijdde op die dag naast Jan Kuilboer nog 23 andere priesters.

Voor niet-Katholieken is een inwijding een moeilijk uit te leggen geheel, ofschoon ook veel katholieken niet alles zullen weten. Het is daarom wellicht aardig om in het kort hier wat over te vertellen.

De eerste wijding die men ontvangt is het aanbrengen van de tonsuur, oftewel de kruinschering, om meer van de wereld te worden gescheiden.

Dan volgt de mindere wijding waarvan er vier zijn: het Ostariaat, ofwel kerkportier; het Lectoraat, ofwel lezer van de H. Schrift; het Escorcisteraat, de duivelverdrijver; als laatste Acoliet, medehelper van de priester om het H. Misoffer op te dragen (misdienaar). Daarna volgt het Subdiakenaat. Als Subdiaken is men opgenomen in de rij van de geestelijke stand. Men moet dan de gelofte van zuiverheid afleggen en kan niet meer terugkeren in de wereld.

De gewone functie is de priester te helpen de H. Mis op te dragen en het breviergebed te bidden.

Men mag dan de Heilige vaten aanraken maar nog niet de Heilige Hostie.

In het Diakenaat heeft men dan het recht om de H. Hostie aan te raken en het Evangelie en het publieke gebed te lezen.

Als laatste komt dan het priesterschap of de wijding. De kleding (een witte albe) wordt eerst opgelegd, een teken van zuiverheid. Een stoel (niet te verwarren met een vrouwelijke stola), hangend vanaf de schouders tot de knieën, is het teken van macht dat men bij de wijding ontvangt en symboliseert de last van het ambt dat op de schouders rust.

Het kazuifel wordt als het teken van het kruis op de schouders gelegd. Nadat de handen gezalfd zijn heeft men de macht gekregen om het H. Misoffer op te dragen en te consacreren. Ook kan de priester dan het Doopsel, de communie, het huwelijk en het H. Oliesel toedienen.

De macht om te vergeven wordt gegeven door de handoplegging van de bisschop.

Toen Jan Kuilboer al deze rituelen had ondergaan was hij dus op 10 juli volwaardig priester geworden.

Het feest aldaar werd bijgewoond door een delegatie familie en vrienden uit Langedijk en Harenkarspel.

Met een dienstbus van de HABO, bestuurd door Cor Glas, reed de delegatie naar Frankrijk waar het feest van Jan Kuilboer werd gecombineerd met een bezoek aan Abbé Jan Boekel, een vriend van de neomist en kapelaan te Lieven in het Bisdom Arras.

Het feest in Langedijk

Op zaterdag 16 juli daaraanvolgend verzamelde zich 's avonds tegen zessen een grote groep mensen bij de Woudmeersbrug aan de Luizeknip te Oudkarspel. Verschillende verenigingen, waaronder de gymnastiekvereniging DVV, de Rijwielclub en de K.J.C. Graal waren aanwezig. De fanfare 'Genot door Kunst' speelde er al lustig op los. Een grote open limousine kwam aangereden en hieruit stapten achtereenvolgens de wijdeling Jan Kuilboer, zijn trotse vader en moeder en pastoor Th.J. van Noort.

Nadat het gezelschap door de fotograaf was vereeuwigd steeg men weer in en onder aanvoering van 'Genot door Kunst', dat een pittige mars liet horen, zette de stoet van de Graalleden, de DVV'ers en de vele versierde fietsen plus een optocht van zes wagens zich in beweging. Drie dames, voorstellende de drie deugden: geloof, hoop en liefde, openden de stoet. Op een met paard bespannen praalwagen zaten vijf jonge meisjes die engelen voorstelden en op harpen en violen speelden. De staart van de optocht bestond uit de Sint Josephs Gezellen Vereniging. Deze toonden de vier deviezen van de Gezellen: godsdienst, arbeidzaamheid, eensgezindheid en vrolijkheid. Bovendien hadden de gezellen de bij de uitgebeelde beroepen behorende kleding en gereedschappen.

Op de Luizeknip begon de optocht. We zien hier moeder Anna, vader Piet, de neomist Jan en pastoor Van Noort bij de auto. Links is nog veldwachter Boon te zien.

Langs de gehele route juichten veel mensen de neomist toe en genoten van deze fleurige parade die verlucht was met bloemen, slingers en zinnebeelden.

Er was bewust voor gekozen om vanaf de Luizeknip te starten.

De slagerij van vader Kuilboer bevond zich namelijk aan het begin van de Spoorstraat in Oudkarspel. Een start vanaf die plek zou inhouden dat de geboorteplaats van Jan Kuilboer compleet zou worden overgeslagen.

De karavaan trok zo door Oudkarspel en Noord-Scharwoude om te eindigen bij de ingang van de parochiekerk van St. Joannes de Doper.

De kop van de stoet met daarachter de fanfare 'Genot door Kunst' en op de andere foto de karavaan van auto's ter hoogte van Dorpsstraat 968. De brug links leidde naar de Hartfabriek.

De St Joannes de Doperkerk was prachtig versierd.

Voor de kerk was een erepoort opgericht met het opschrift: 'Tu es sacerdos in aeternum', hetgeen betekent 'Gij zijt priester tot in eeuwigheid'.

De poort was versierd met dennengroen en witte lelies. Bij de kerk stonden talloze vrienden en belangstellenden die Jan Kuilboer toejuichten.

Jan ging eerst met zijn familie en pastoor Van Noort mee in de pastorie. De kerk, die mooi versierd was blauwe en gele guirlandes, stroomde onderwijl vol met mensen om een kort lof te houden. Het priesterkoor was omgetoverd in een Palmenhof waarin honderd in het wit geklede bruidjes stonden. Daarna trad de familie Kuilboer de kerk binnen en werden ze toegezongen door de aanwezigen. Pastoor Van Noort hield een toespraak waarin hij alle aanwezigen vroeg te bidden voor Jan die zou vertrekken naar het verre Frankrijk.

De volgende ochtend droeg Jan Kuilboer de H.Mis op in de St. Joannes de Doperkerk. Hij werd hierbij geassisteerd door zijn Heerneef P. van Diepen, pastoor te Zandvoort, pastoor Van Noort, kapelaan Oudshoorn en Abbé J.Boekel, een vriend van de neomist.

Het zangkoor en het knapenkoor zongen de feestmis. Tijdens deze feestmis hield pastoor Van Noort zijn feestpredicatie. 's Middags werd een H.Lof gehouden.

Daarna volgde in café De Burg een receptie waar veel mensen hem feliciteerden. Het parochiegeschenk bestond uit een envelop met inhoud. 's Avonds werd een serenade gebracht door het zangkoor 'St Caecilia' en de fanfare 'Genot door Kunst'. Of men ook trots was op Jan Kuilboer.

Kapelaan en pastoor in Frankrijk

Jan vertrok naar noord Frankrijk waar hij benoemd was tot vicaire (kapelaan) van de kerk van Saint-Pierre in Calais. De naam Kuilboer was moeilijk uit te spreken door de Franssprekende bevolking zodat Jan voortaan door het leven ging als 'Jean Kwielboër'.

Gedurende zijn verblijf in Calais werd Frankrijk bezet door de nazi's. Jan schroomde niet om vanaf de preekstoel de bevolking op te roepen tegen de Duitsers te strijden. Dit werd hem bijna noodlottig.

Op 28 mei 1940 werd hij van zijn bed gelicht en deelden de Duitsers hem mee dat hij de volgende dag zou worden gefusilleerd. Gelukkig kwam er juist op tijd een Franse politieagent opdagen die verklaarde dat Abbé Kuilboer het slachtoffer was geworden van laster. Het wonder gebeurde, Jan werd vrijgelaten. De korte gevangenschap leidde er evenwel toe dat Jan zwoer tot het einde te strijden tegen de nazi's.

Het ambt van kapelaan vervulde hij tot 21 oktober 1940, de dag waarop hij werd benoemd tot curé (pastoor) van de parochie van Les Hemmes-de-Marck en van Fort-Vert. Deze plaatsen liggen aan de kust, niet ver van Calais.

Het gebied rond Les Hemmes-de-Marck lag vroeger dicht bij het Nederlandstalige gebied, maar is altijd Franssprekend geweest. Af en toe duikt echter nog wel een Nederlandse achternaam op in deze streek.

Jan heeft gedurende de rest van de oorlog een prominente rol gespeeld in de 'Résistance', het Franse ondergronds verzet. Een grote rol heeft hij gespeeld bij het in veiligheid brengen van geallieerde vliegers. Ook het vervalsen van levensmiddelenkaarten was een specialiteit van hem. Een heldenrol heeft Jan gespeeld bij de stranding van het schip 'Pavon', maar daar zullen wij het mogelijk in een volgend artikel uitgebreider over hebben.

Zijn Nederlandse afkomst kwam goed van pas wanneer hem werd gevraagd in contact te treden met de Duitse Kommandantur. Martelingen door de bezetter zijn hem niet bespaard gebleven. Toch overleefde hij de oorlog en toen deze was afgelopen ontving Jan een hoge Franse onderscheiding, namelijk het 'Kruis van Lotharingen'.

Jan werd 'Hollander van geboorte, maar Frans van hart' genoemd. In eerste instantie wilde hij de medaille weigeren. "Op een priester toog past geen onderscheiding", was zijn mening. De onderscheiding heeft hij echter toch aanvaard en er later nog dankbaar gebruik van gemaakt toen de parochiekerk van Les Hemmes-de-Marck door de oorlog zwaar was beschadigd.

Abbé Jan Kuilboer op latere leeftijd in Hemmes-de-Marck
(foto fam. Kuilboer-Smit)

De kerk van Fort-Vert, de andere kerk in zijn parochie, werd vrij snel gerepareerd met geld bijeengebracht door de parochie en sponsors.

Die van Les Hemmes-de Marck zou veel langer op zich laten wachten en veel minder op overheidssteun kunnen rekenen. Jan schroomde niet om, met de onderscheiding op zijn borst, tot de allerhoogste instanties te gaan lobbyen om zijn kerk gerestaureerd te krijgen.

Naar het schijnt tot het presidentiële paleis aan toe.

Van alle pastoors die de parochie Les Hemmes-de-Marck et du Fort-Vert hebben gediend, heeft Jan de langste staat van dienst. Maar liefst meer dan 45 jaar is hij zijn parochie trouw gebleven. Ondanks dat hij bekend stond als een vrij streng pastoor, werd hij door zijn parochianen op handen gedragen. Tweemaal is Jan Kuilboer officieel terug geweest in Langedijk.

Bij zijn 25- en zijn 40-jarig priesterfeest. Bij deze gelegenheden genoot hij met volle teugen van het weerzien met vele oude bekenden.

Het einde

Op 14 januari 1986 kwam er een einde aan het leven van curé Jean Kuilboer. Tijdens een plechtige uitvaart bleek hoezeer de bevolking van het Franse plaatsje had gehouden van hun pastoor. Jan werd begraven op 17 januari op het kerkhof van Les Hemmes-de-Marck. Groot was de belangstelling, niet alleen van de parochianen maar ook van zijn familie uit Langedijk en omstreken.

Jan wordt in het overlijdensbericht 'La Voix du Nord' genoemd, de stem uit het noorden. Het voormalig Frans verzet was ook vertegenwoordigd en zorgde ervoor dat Jan Kuilboer met militaire eer werd begraven.

De burgemeester sprak namens het verzet en oud-verzetsmensen bewezen hun verbondenheid door het vertoon van vaandels.

Zijn graf lag bezaaid met bloemstukken.

Van zijn familie en van zijn parochianen die in de lange tijd dat hij hen als pastoor gediend had hem in hun hart hadden gesloten.

Bronnen:

- Krantenartikel Alkmaars Weekblad juli 1938.
- Diverse stukken, krantenberichten etc. beschikbaar gesteld door de heren P. S. Kuilboer te Noord-Scharwoude en C. Kuilboer te Zuid-Scharwoude.
- Mondelinge mededelingen van fam. D. Kuilboer, mevr. M. Slink-Kuilboer te Noord-Scharwoude en de heer P. Kuilboer te Zuid-Scharwoude.
- Reisverslag naar Arras door Joh. Bes uit Tuitjenhorn; sept. 1938
- Agnéray, Roger - 'Un village de notre Calais' Les Hemmes de Marck, 1987.